

Година XXVII

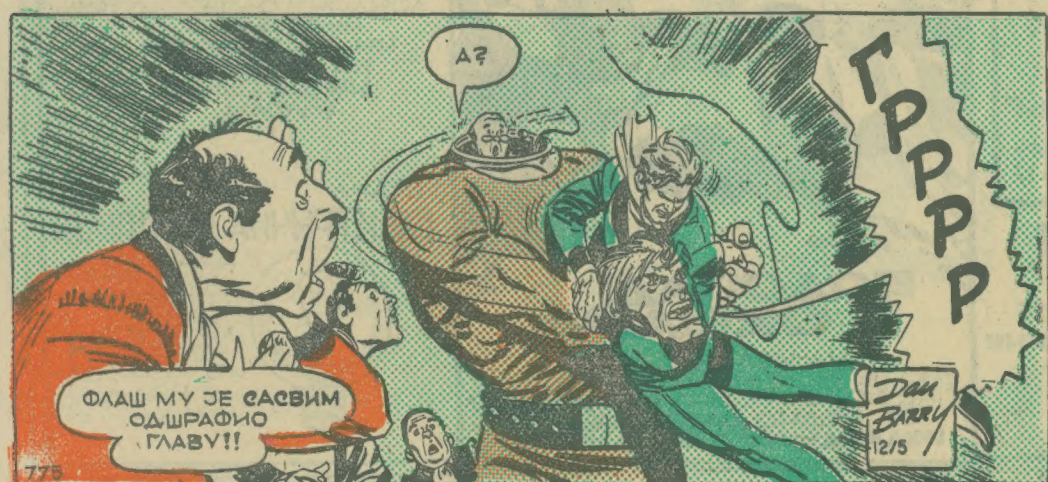
БРОЈ 775

5. новембар 1966.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Дан
BARRY

ФЛАШ ГОРДОН

КРОЗ БЕКОВЕ

НЕЗАСЛУЖЕНА СЛАВА

Шварц, немачки калуђер (1310—1384) неоправдано се сматра за

проналазача барута. У ствари Шварц је само пронашао мешавину погодну за пуцање. Много векова пре Шварца за барут се знало у Кини и у Арабији. Ни у Европи барут није био непознат, јер га у својим делима помиње још енглески природњак и филозоф Роџер Бекон (1214—1293).

КОЊ — КОНЗУЛ

Коњ римског цара Калигуле „Инцитатус“ (хитри) ушао је у исто рију. Калигула је свог коња именовао за конзула и великог свештено-

ника и као таквом њему су морале бити указиване све почасти као највишим државним дојављеницима. „Инцитатус“ је јео из јасла начињених од слоноваче а пио из златног ведрa.

СВЕ ПОБЕДНИКУ

Победник на средњовековном витешком турниру није само имао право да од побеђеног узме његов оклоп, оружје и коња већ је на слеђивао и један део остале имовине свог убијеног противника.

У ОВОМ БРОЈУ:

КАКО ЈЕ БАНКОТИРАЛА „НАРОДНА ВЛАДА“
МОЖЕ ЛИ МАШИНА ДА МИСЛИ
ПОД ЗВЕЗДАНИМ НЕБОМ ПЕРИЈЕ
ОРАО ГОСПОДАР НЕБЕСКИХ
ВИСИНА
ХУМОР
ПАХ
АНЕДОТЕ
СПОРТ
ПИСМА ЧИТАЛАЦ
ПРИТИЦЕ ИЗ ВИБЛОГИЈЕ
БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

Кроз нашу
земљу

КУПА

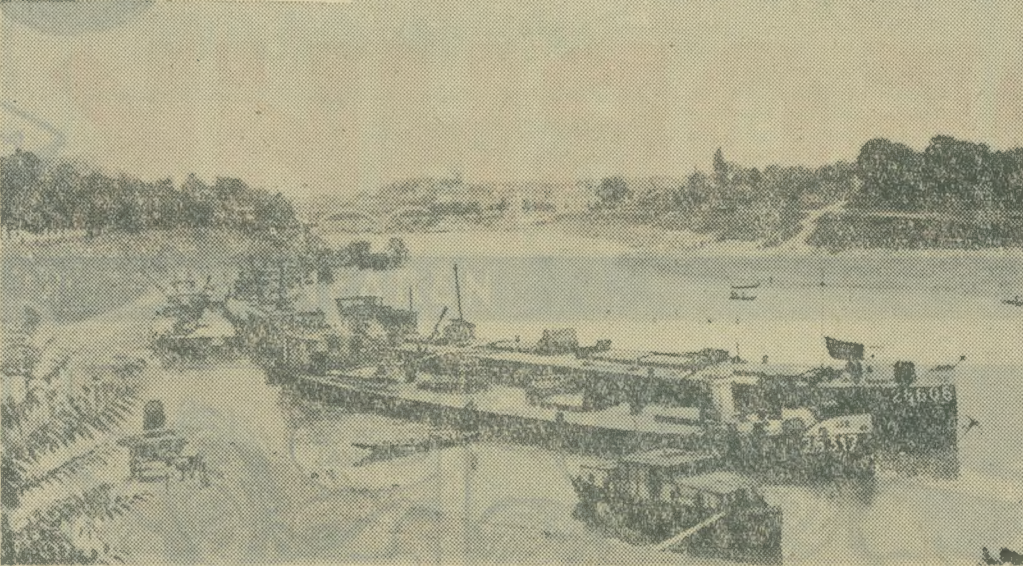
Купа је типична крашка река. Извире под о-гранцима Снежника из малог Купешког језера, на 397 м висине, а утиче у Саву код Сиска. Само језеро је дуго око 200 м, широко свега 30 м, али је дубље од 10 м. Купа је дуга 291 км, а њен слив има површину од 9.596 км².

У горњем току до Карловца Купа тече кроз уску и дубоку клисуру, која је проширена само код Чрномеља и Метлике. Корито јој је усечено већином у кречњаку: широко је до 40 м и дубоко до 4 м. У странама дубоко усечене клисуре налазе се многе пећине; из неких истичу потоци и уливају се у Купу док се нека јача врела налазе у самом њеном кориту.

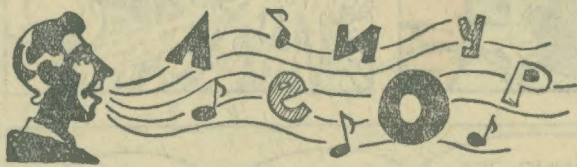
У доњем току, низводно од Карловца, Купа тече по широкој и пространој долини, кроз Покупље. Оно је сушењем испод ушћа Глине подељено на горње и доње. Широкта реке прелази 100 м: код Петриње Купа је широка 130 м, а код Сиска 120 м. Дубина доњег тока Купе креће се од 0,6 м (на пливацима при ниским водостајима) до преко 10 м (у вировима).

Највиши водостаји на Купи су у новембру, а најнижи у августу. Сваке секунде Купа даје Сави просечно 280 м³ воде па је после Дрине водом најбогатија притока Саве. Пловидба на Купи практично је сведена, само до Сиска, на дужини од 5 км. Ако потребе налажу и повољан је водостај, онда са извесним тешкоћама теретњаци од 650 тона носивости плове до Карловца.

На слици: део пристаништа у Сиску са теретњацима од преко 600 тона носивости.

НАШ ЈЕЗИК ЈЕДАН ОД НАЈЗВУЧНИЈИХ

Српскохрватском језику се често неоправдано пребацује да је тврд и да му недостаје звучност. Овакви приговори су последица недовољне културе говорног језика код наших грађана и занемаривање његовања лепог језика у дому, на улици, у штампи. Наиме, нагомилана је сугласника у неким реченичким склоповима, што језику даје призив оштрине и тврдине, честа је по-

јава у нашем језику. То није неправилно али није ни лепо. Стога треба избежавати такве скокове. На пример: трножац застрт с ко-стрети.

Једно од мерила мелодичности језика је његова звучност. У том погледу наш језик готово нема премца међу светским језицима. Звучност се цени по равномерном коришћењу самогласника и сугласника у говору. Као идеал звуч-

ности сматра се говор у коме би се у говору самогласници и сугласници употребљавали у једнакој размери од по 50 одсто. Не постоји језик у коме је то постигнуто, али је најближи том идеалу италијански у коме се самогласници употребљавају у 47 одсто случајева. Одмах за њим следи српскохрватски са 45,47 одсто самогласника. Затим долазе чехословачки и француски са 43%, пољски и руски са 41% и најзад немачки са 38%.

Мелодичности нашег језика у великој мери доприносе бројни звучни сугласници као и сугласник „р“ који употребљен између два сугласника постаје самогласник.

АНЕГДОТЕ

ИСТИ СЛУЧАЈ

Француска глумица Гинтини прва је од својих париских колегица набавила аутомобил. Једне вечери кад је закаснила на представу, да би се оправдала пред управником позоришта, она рече да је имала квар и да јој је прегорела свећица.

— Да не бисте зависили од једне свећице — иронично јој рече управник — убудуће се служите метроом. Бар кад долазите на посао.

Следеће вечери закаснила је друга глумица, која је случајно чула синоћни разговор. Да би се оправдала она рече:

— Господине управниче, имала сам квар у метроу!

ТО ЈЕ КИШОБРАН

Шпански писац Рамон дел Ван Енклан (1869—1936) аутор дела „Божанске речи“, био је познат као напрасит и отворен човек, али и као писац кога је успех његових колега доводио до беса. Тако је једне вечери Ван Енклан присуствовао комаду који је био наишао на допадање публике. Кад је у току представе један глумац за јунакињу изговорио следеће речи: „То је биће од свиле са нервима од челика“, тишину у сали прекинуо је саркастичан Ван Енкланов глас:

— Па то онда није жена, то је кишобран.

САД ИЛИ НИКАД

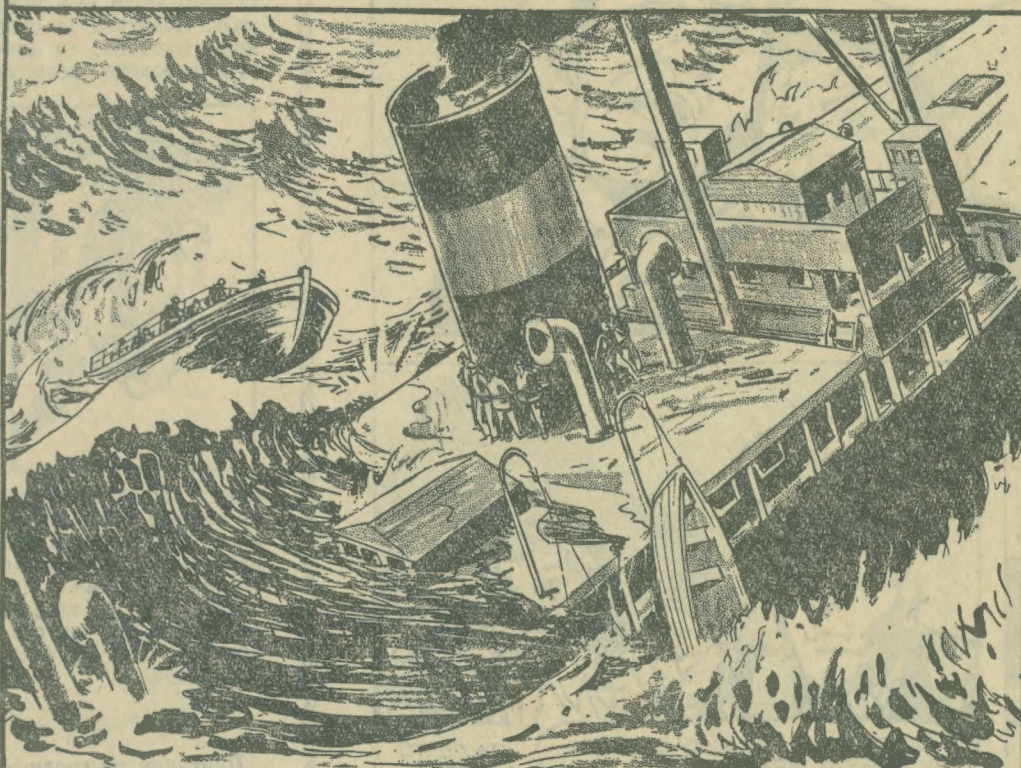

Пробама свог комада „Дама с камелијама“ присуствовао је и писац А. Дима Син (1824—1895) тада, још готово непознат као писац, али већ познат као веома духовит човек. Глумица која је играла главну улогу често је гршила и Дима је покушавао да је исправи. Увређена, она се у једном тренутку иронично обрати писцу:

— Сигурно да грешим кад пишете комаде о свету чије ја обичаје не познајем.

— Дозволите ми, госпођо, да вам приметим, ако их сад док сте млади не упознате, никад их нећете ни упознати.

Ripley's — Веровали или не!

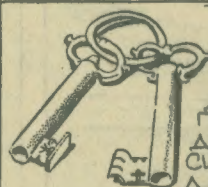

КРМАНОВШЕВ ПОДВНИГ

КРМАНОВШ ХЕНРИ БЛОГ ИЗ НОРФОКА (ЕНГЛЕСКА), ВИДЕКИ ДА НЕ МОЖЕ ДА ПРИСТАНЕ УЗ БРОД КОЈИ ЈЕ ТОНУО И СПАСЕ 16 ЧЛАНОВА ПОСАДЕ КОЈИ СУ СЕ БИЛИ ВЕЗАЛИ ЗА ДИМЊАК ДА ИХ УРА-ГАН И ТАЛАСИ НЕ БИ ОДНЕЛИ У МОРЕ, ПАЖЉИВО ЈЕ ИЗАБРАО ЈЕДАН ОГРОМАН ТАЛАС И „ЈАШУКИ“ НА ЊЕМУ ДОСПЕО ЈЕ НА ПАЛУБУ! ПОШТО ЈЕ МОРНАРЕ С БРОДА УКРЦАО У СВОЈ ЧАМАЦ ИСКОРИСТИО ЈЕ ДРУГИ ОГРОМАН ТАЛАС ДА ГА ВРАТИ У МОРЕ. /5.VIII.1941/

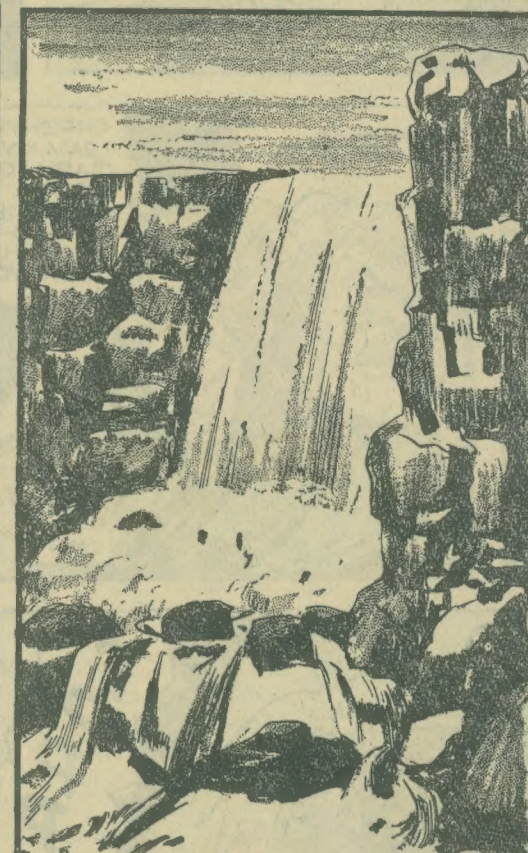

ЈЕДНУ ПЕТИЦНУ НАПИСАНУ ОЛИКОВНИМ ПИСМОМ УПУТИЛО ЈЕ ВЛАДИ САД 7 ИНДИЈАНСКИХ ПЛЕМЕНА ЗАХТЕВАЈУКИ ПОТВРДУ СВОЈИНЕ НАД ЧЕТИРИ МАЛА ЈЕЗЕРА У ДОЊЕМ ЛЕВОМ УГЛУ ЦРТЕЖА ЧИЈЕ ВОДЕ ОТИЧУ У ВЕЛИКО ГОРЊЕ ЈЕЗЕРО

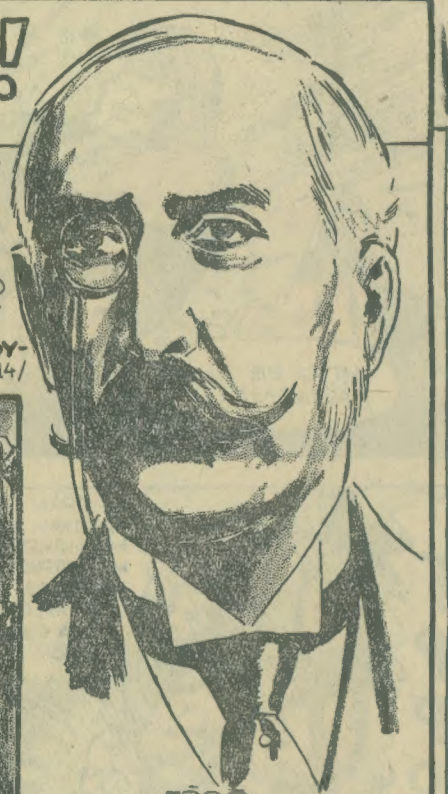
ПОЗЛАЖЕНИ КЉУЧЕВИ

ДАТИ НАПОЛЕОНУ Т. ПРИЛИКОМ ЊЕГОВОГ ДОЛАСКА НА ЕЛБУ КАО СИМБОЛ КЉУЧЕВА ГРАДА ПОРТОФЕРАЏО БИЛИ СУ УСТВАРИ КЉУЧЕВИ ЈЕДНЕ КРИМЕ /1814/

ВОДОПАД ОКЕАРА

НА ИСЛАНДУ БИО ЈЕ ВЕШТАЧКИ СТВОРЕН ЈОШ ПРЕ 1.030 ГОДИНА КАО „КУЛИСА“ ЗА ЈЕДНО ЗАСЕДАЊЕ ИСЛАНДСКОГ ПАРЛАМЕНТА

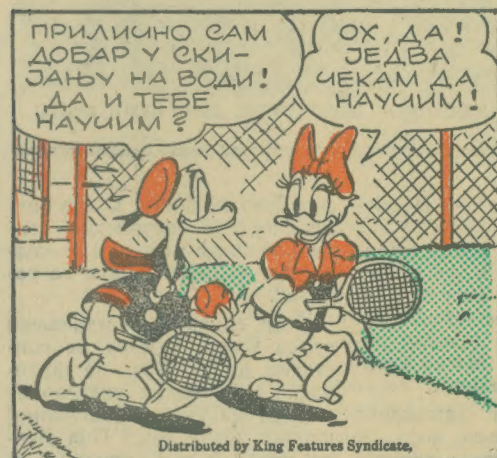
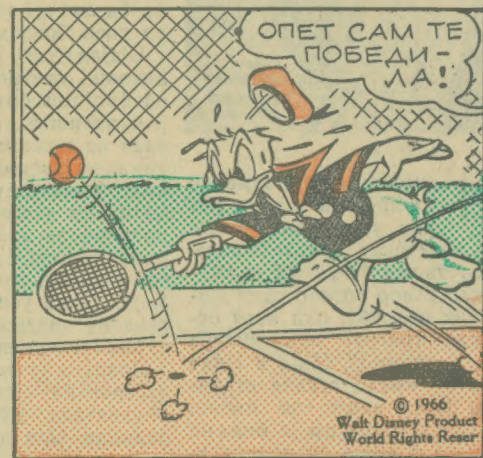
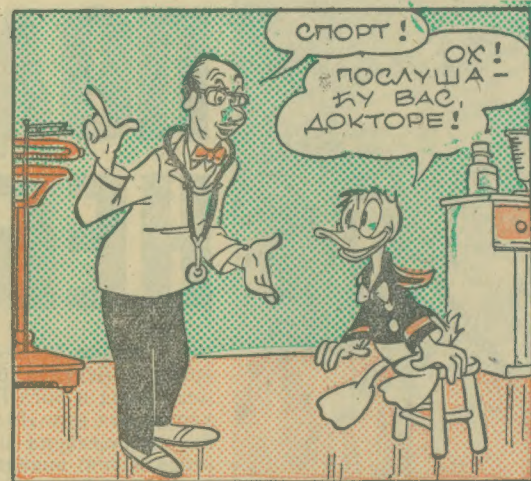
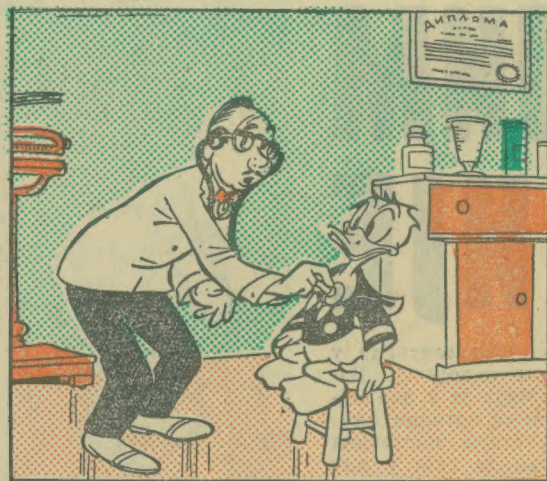
АЛЕКСАНДАР КОНСТАНТИНОВИЧ БЕНКЕНДОРФ

/1849-1917/ РУСКИ АМБАСАДОР У ЛОНДОНУ ОД 1903. ДО 1917. НИЈЕ ЗНАО НИ ДА ГОВОРИ НИ ДА ЧИТА НИ ДА ПИШЕ РУСКИ

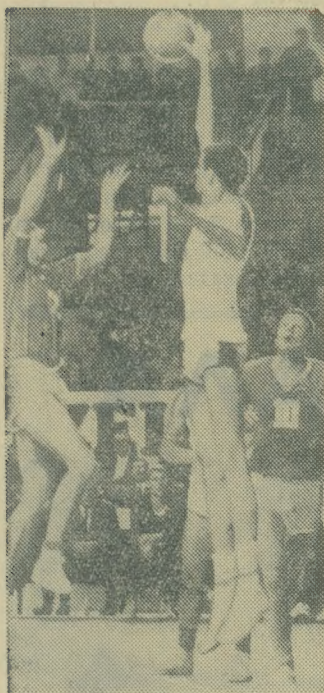
ЈЕДНА ЕЛЕКТРИЧНА СИЈАЛИЦА

ГОРИ ВЕК 39 ГОДИНА У СТАЊУ МАРИЈУСА КЕРЛА ИЗ КЕМБЕЛ-ФОРДА /САД/

WALT
DISNEYПАЈА
ПАТАК

СПОРТ

НАДА КОШАРКЕ

Кад се Крешимир Ћосић први пут појавио на терену у Задру као четрнаестогодишњи дечак, нико није ни претпостављао да ће тај сувоњави дечак нежне грађе моћи изврсно да игра кошарку.

Млади амбициозни Ћосић желео је да успе. Први пут скренуо је пажњу пре две године на Малом Калемегдану. На утакмици с Партизаном он је у изврсној игри одлучио исход. Задар је победио „црно-беле“ само захваљујући непознатом Крешимиру Ћосићу. Била је то сензација своје врсте.

Данас је Крешимир Ћосић познато име југословенске кошарке али, наравно, међу оним играчима који тек ступају на кошаркашку позорницу

и који треба да замене, кад томе дође време, асове кошарке Кораћа, Данеуа, Николића, Гордића и остале.

Он је много напредовао захваљујући својем изузетном таленту. Поседује све квалитете који су неопходни да би се развио у изврсног играча. По мишљењу неких стручњака он ће вероватно успети да надмаши и Радивоја Кораћа.

Ћосић има седамнаест година. Ученик је и врло је вредан. Сам о себи каже:

— Захваљујући кошарци порастао сам. Нико у мојој породици није виши од 180 сантиметара, а ја сада имам 205 см.

ЦИНОВСКИ
ЗЕЧЕВИ

Пре два века у Аустралију су донети први зечеви а данас су они „непријатељ број 1“ овог континента. Зечеви су се намножили и читава хорда пустоше њиве, поља и шумарке.

Неки стручњаци сматрају да су у давна времена када у Аустралији још није било људи, по њеним зеленим луговима лутали безбројни чопори циновских „зечева“ — дипротодоната.

Дипротодонти су били травоејди-торбари велики као носорози. По свом изгледу подсећали су на нилске коње али су им из њушке, испод „усне“ расечене као код зеца, штрчала два огромна секутића. Отуд и научни назив за ове животиње: дипротодонт — онај који спреда има два зуба.

Године 1953. професор Калифорнијског универзитета Стиртон вратио се из пустињских области Јужне Аустралије. Тамо је он нашао читаво гробље дипротодоната: око хиљаду веома очуваних скелета. Стиртон сматра да су се дипротодонти кретали у чопорима и да су имали одличан апетит. Могућно је да су баш они криви што је већи део територије садашње Аустралије претворен у пустињу. Уништивши биљни свет дипротодонти су своју врсту осудили на изумирање. Више нису имали шта да једу и глад их је масивно покосила. Најзад је угинуо и последњи дипротодонт. Ово се, вероватно, догодило када су се у Аустралији појавили први људи.

Уређује: Паја Патак

Ква
КваПрашак је
добар

— Рекли сте ми да овај прамак убија стенице? — каже Шиља љути-то продавцу.

— Јесам.

— Али ја сам сипао већ три кесице а оне и даље гамижу.

— Онда не ваљају ваше стенице а не мој прамак — одговори му продавац.

Она јесте
30...

После свечаног ручка домаћица упита госте:

— Да ли сте за кафу: Белка погледа у Шиљу који је слатко дремао на рече:

— Ја јесам, само се бојим да Шиља неће онда моћи да настави са спавањем.

Свога
уметности

Пата је изненада открила у себи таленат за сликање. Када је, после за вриеног вечерњег сликарског течаја насликала једну слику, позвала је Пају да се похвали. Паја је дуго гледао слику и најзад јој рече:

— Колико реализма има у њој. Знам да ми је вода потекла на уста.

Прво
првенство

Учитељ је ушао у разред и угледао на поду жабу.

— Чија је ова жаба? — запитав је стрељајући погледом ученике.

— Ваша је — храбро му одговори Влаја. — Ви сте је први видели.

Другови су
изневерили

Био је леп јесењи дан и половина разреда, међу њима и сва три Пајина се стрија, уместо да дође у школу отишла је у метљу.

Учитељ се направио као да ништа не примећује али је зато отворио дневник и почео да прозива ученике. На свако име неко би из разреда одговорио: „Овде“.

Дошао је ред и на Гају. Али, у разреду је владала тишина. Учитељ је причекао неколико тренутака а затим је с чуђењем запитав:

— Шта? Зар међу вама нема ниједног Гајиног до брод друга?

Чекао шансу...

Пре десет година Милан Дамјановић је као пионир дошао на стадион ЈНА и запитав да ли има и за њега места у пионирском тиму Партизана. Дочекали су га обетке.

У подмлатку Партизана Дамјановић је играо веома добро. Био је запажен, па је због својих квалитета изабран и за капитена првог тима.

Он је играо, тренирао и чекао. Пуних осам година. Његов таленат и сјајни успеси на утакмицама на којима није било гледалаца ни стручњака нису били довољни да он „дистера“ асове из прве поставе. Дамјановић је тада

био крилни халф где је конкуренција била највећа. Сасвим случајно почео је да игра бека. Сада је незаменљив првотимац „црно-белих“.

Стрпљење и труд сасвим су му се исплатили. Сада Дамјановић, који има 24 године, већ говори о својој фудбалској прошлости.

ПОД ЗВЕЗДАНИМ НЕБОМ ПРЕРИЈЕ

га, у љупке богиње горских врела, у Лептира, богове земног жара и бога Пчела који дарује мед итд. Индијанци су били и сујеверни и то на посебан начин: никада не би пожелели ловцу добру срећу да не би на тај начин пробудили гнев богова зла.

Сјајан дар Индијанаца за ликовне уметности огледа се на бројним цртежима богова и чудовишта које су израђивали на кожама бизона, туникама, штитовима, кесама за луле. Чувени су и њихови уметнички детаљи из ратова и призори из лова. Они најдаријавитији су на финој кожи уобличавали сопствене доживљаје. Такве успомене су с коленом на коленима чуване у вигвамама испуњеним димом.

Индијанци северноамеричких прерија били су ратници и номади. Гонећи без престанка стада бизона, животиња које су им служиле као извор готово свих животних потреба, они нису оставили трагове архитектуре као, на пример, Маје и Инке који су имали стална станишта. Нису знали за писмо, употреба точка им је била не позната а коње су почели јахати тек дуго времена пошто су Кортезије загалопирали тлом Америке.

Уопште, дмет северноамеричких Индијанаца у свим областима уметничког изражавања врло је скроман. Изузетак представља њихово декоративно сликарство. Те слике, које припадају правцу наивног реализма, достижу висок степен савршенства и подсећају на чувене пренаторијске фреске из пећина Ласко. Мало је познато да су северноамерички црвенокошци били исто тако одлични говорници и људи којима по-

прахом раствореним у каучуковој течности или нафти. Као алатка за цртање служио им је шупља кост или комад дрвета.

Уметник је стварао, сликао, окружен најстаријим члановима племена који су му освежавали памћење. Поглаву је представљао са две криве даве линије и четири главе широко отворених уста док је потковица означавала да су ратници први пут заробили неколико америчких поткованих коња. Изузетно хладна зима представљена је са неколико пахулица а уста из којих је излазило неколико цртица — епидемију. Година доброг лова означавала се шатором окруженим траговима бизонских копита. Календар Докате Сијуска од 1800 до 1870. године је један од најбоље очуваних.

Међу последњим великим индијанским поглавицама, који су били непомирљиви непријатељи Американаца, истицао се Ситинг Бул што значи „Бик Који Седи“. Он је био талентован сликар и оставио је мноштво цртежа ко-

ји су делимично сачувани у Смитсоновом музеју у Вашингтону. Мада је у два маха морао да се потчини Американцима, стари поглавица није престао да гаји у дну срца наду у освету. Цртао је све до своје смрти 15. децембра 1890. године када су га полицајци у резервату у Стендинг Року убили, наводно, због позивања Индијанаца на побуну.

Док је био у америчком заточништву у Форт Пендалу, Бик Који Седи је проводио да не неуморно цртајући Индијанце и америчке војнике малој Алиси Квимби, кћерки америчког капетана који је командовао тврђавом. Ситинг Бул није знао да пише али га је један поштар научио да потписује своје име и презиме. Упркос томе, поглавица је више волео да своје цртеже и изјаве потписује цртајући бика који седи. То име остало му је из времена једног лова када је својим копљем пресекао обе потколоне жиле једног бизона тако да овај више није могао да устане из седећег става.

ЦРТЕЖИ ИНДИЈАНСКОГ ПОГЛАВИЦЕ БИК КОЈИ СЕДИ

ЧУВЕНИ ЕПИТАФИ

Написи на надгробним плочама често духовито у неколико речи описују цео живот, племенитост, тврдичлук, суровост или велике заслуге човека кога више нема. Шведски државник из XVII века Оксенстиерн говорио је да епитаф представља „последњу таштину човеку“.

Ево шта је пре 4.000 година један египатски државни главар и гувернер провинције неколико часова пред смрт наредио да се запише на његовом гробу: „Нисам повредио ниједну сиротицу, ниједну удовицу нисам оставио у немаштини, ниједном тежаку нисам живот загорчао нити протерао пастира, ниједне слуге нисам принудио да раде без надице. Нико под мојом управом није осетио бе-

ду, нико није био гладан. Кад су наишле гладне године, наредио сам да се засеју поља од севера до југа и разделио сам храну становништву. Када сам делио поклоне, нисам давао предност утицајима. Када је Нил послао велике поплаве класало је жито и хране је било у изобиљу. Чак ни тада никога нисам силио на рад. Ето, зато ме је народ волео“.

Епитаф Александру Великом живописније говори од било које испрпне студије о освајачу коме је посвећен: „Гробница је довољна ономе коме је цео свет био премали“.

Вергилијев епитаф је налик на његову поезију: „Мантова ми је подарила живот, Бриндизи смрт, Напуљ гробницу. Опевао сам пастире, земљо-

раднике и хероје“ — Цео један живот у два реда.

Ево шта је на гробу хуманисте Еразма Ротердамског записао дворски песник Клеман Маро: „Овде почива велики Еразмо. Ко о њему ништа не зна, слеп је као кртица и глув као камен“.

За француског државника кардинала Ришељеа, који је био познат са своје суровости, један песник је саставио следећи епитаф који, наравно, никада није урезан на кардиналовој надгробној плочи: „Овде почива чувени кардинал који је учинио више зла него доброг. Врло добро је урадио све што је било лоше а врло лоше све што је било добро“.

Чувени француски баснописец Лафонтен саставио је себи, 36 година пред своју смрт, следећи епитаф: „Жан је отишао као што је и дошао, потрошио је сву уштећевину пре него што је зарадио, ни-

је марио за благо. Своје време добро је искористио. Једну половину утрошио је спавајући, а другу ништа не радећи“.

Неки епитафи састављени су са много хумора на сопствени рачун. Тако је француски књижевник уклексао за живота на својој надгробној плочи: „Овде лежи Пол Леот, писао је и говорио без увијања жртвујући све правој речи. Када су га сахранили неколико њих рекоше „кад пре“ док већина мишљаху „зар тек сад“.

Колико жучи има у једној реченици која је обележила гроб француског књижевника Алексиса Пирона (1689—1773): „Овде лежи Пирон који није био ништа, чак ни академик“. Писац многобројних и слободних епиграма и ода алудирао је на то што га краљ Луј XV није хтео потврдити за академика.

ИНДИЈАНСКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР

зија није била страна. Дивили су се звездама, сунчевим заласцима и оставили ненадмашна усмена песничка предања лирског доживљавања природе. Индијанци су веровали у птицу Гром која жаже муњама и дарује их даждом, у божанство Огањ, које у подземном царству загрева своје машице до усијања и богове Ветра, песка и сне-

тављала је на проходном путу комад коре дрвета на коме је био нацртан човек са металном шипком на стомаку. Гомила камења и грања представљала је „саобраћајни знак“ који је означавао правац где се налази вигвам. Своје календаре Индијанци су цртали угљеном од дрвета или графитом а бојили су их биљним бојама или минералним

ЦРТАЧИ ИЗ ЕПИНАЛА

Мало место Епинал на реци Мозелу у Француској проучило се први пут пре више од два века. Још пре револуције оно је имало своју сликарницу у којој су популарни мотиви штампани и умножавани за потребе народа. У почетку то су најчешће били духовити прикази слика светаца и угледних људи. Један такав цртеж Жака Ватоа из 18. века данас вреди 400.000 старих динара. Први цртачи у Епиналу били су Клод Кардине и Жан Никола Вато у 17. и 18. веку. Не посредно пред револуцију проучио се Шарл Гелерен.

По жељама наручилаца сликарница у Епиналу је испоручивала и цртеже у наставцима, налик на данашње стрипове. Мала фабрика популарних цртежа произвођила је цртеже политичких личности, битки, неку врсту уџбеника из историје и природних наука. сликовнице са којих су деца исцелаца цртеже, првих локомотива, лутака, одеће, позоришног декора а касније знамените грађевине као Ајфелову кулу, Тријумфалну капију. Епинал је највећу популарност достигао у другој половини 19. века. У пратњи су тада стизале поруџбине из целе Европе. Америке па чак и Африке. То је било време буђења националне свести у Европи и многа покрета за национално ослобођење. Штампани су

популарни цртежи за све народе и на свим језицима па чак и на малгашком (језик становника Мадагаскара) и арапском. Многобројне политичке партије које су се тада појавиле у Француској, користиле су сликарницу у Епиналу као пропаганду за циљеве своје политичке борбе.

Цртачи из Епинала нарочито су се прочули по својим духовитим сликама на којима су исмејавали „пруско чудовиште“ које прождире мале народе. То је било доба пуног размаха пруског шовинизма и империјалистичких стремљења. Бизмаркове Немачке. Први такви цртежи испоручени су за потребе Аустрије које је 1866. године водила рат са Немачком. Када су 1870. године Пруси окупирале Француску, сликарница у Епиналу била је прва на удару Бизмаркове солдате. Баварски војници су провалили у зграду сликарнице и поразбијали све литографске плоче. Међутим, они нису успели да ухвате чувеног цртача политичких карикатура из тога доба Гининоа, који је у целој Европи био чувен са својим карикатурама којима је исмејавио немачки милитаризам.

НЕМАЧКИ МИЛИТАРИЗАМ — КАКО ГА ЈЕ ВИДЕО КАРИКАТУРИСТА ИЗ ЕПИНАЛА

У ДВА ТРИ РЕДА

...тунел испод Монблана у Алпима, који спаја Француску и Италију, не служи само моторизованим путницима већ и ластама, Француске ласте одлазећи у топлије крајеве уместо да лете преко Алпа, као што су раније увек чиниле, сада лете кроз тунел.

...важни артикли индијског извоза су живи мајмуни и конзервиране жабе. Зоолошки вртови широм света увозе мајмуне из Индије а у многим градовима западне Европе и Америке конзервиране жабе из Индије су веома тражена поластица.

ЦРТИЦЕ ИЗ БИОЛОГИЈЕ

ЖИВОТ ПРОБУЋЕН
ПОСЛЕ 200 МИЛИОНА ГОДИНА

Оно што је о свему проналаску инжењер Николај Чуданов прочитао у Институту за микробиологију Академије наука СССР, заиста је узбудило слушаоце. Шта је то пронашао овај истраживач? Радећи у лабораторији једне фабрике за производњу вештачког ђубрива инжењер Чуданов заинтересовао за неке тешкоће у процесу добијања калијумовог ђубрива. Стручњаци ове фабрике одавно су приметили да се руда у процесу флотације (одвајање руде из смеше) издваја са различитим успехом, некад боље некад лошије. Примећено је, наиме, да уколико је у руди више азота, утолико се она теже издваја.

Како се ослободити штетног дејства азота у производњи? За овај проблем се заинтересовао и инжењер Чуданов, али се задатак показао прилично тежак. Да би се одстранило штетно дејство азота, било је потребно прво установити како се азот уопште појавио у руди. Истраживачи нафте у-

тврдили су да азот продире у руду из суседних нафтоносних басена. Али како проверити овај налаз? Требало је утврдити има ли азота у оној руди у чијој близини нема нафтоносних резерви. И инжењер Чуданов се бацио на посао. Начинио је многобројне огледе са рудама из којих се издваја калијева со. Његову пажњу стално је привлачио нераствориви остатак соли који је редовно налазио у епруветкама. Можда ово упорно појављивање остатка у соли има неке везе са азотом? Инжењер Чуданов извео је још један оглед. У стакленом суду растворио је комадић калијевог соли. На дну суда опет се појавио црвеномрки талог.

Изненада је инжењер Чуданов због неодложног посла морао да отпује. Прекинуо је с огледом, судове са раствором соли и талогом и оставио је на полици. После две недеље Чуданов се вратио у своју лабораторију. Одмах је угледао остављене судове на полици. Кад им је пришао застао је збуњен оним што се збило у судовима за две недеље његовог одсуства. Талог на дну суда је осетно порастао и променио боју. Када је Чуданов ставио кап талоба под микроскоп, имао је шта да види: угледао је живе бактерије и колоније кончастих гљивица.

Није могао да верује својим очима. Зар се вековима није тврдило да со убија микробе и њихову хранљиву средину, а сада у сланом раствору он посматра живот који буја. Можда експерименти нису извођени строго стерилно (без приступа микроба из вана), помислио је Чуданов, можда су бактерије доспеле у епрувете из ваздуха у лабораторији? И Чуданов се поново бацио на напоран рад и проверавање. Он врши стотине нових огледа у условима најстроже стерилности. Користи узорке калијевог соли са десетак различитих места налажења руде. Резултат увек исти: на дну раствора о-

стаје увек онај њему тако добро познат талог из кога иначе живот, размножавају се бактерије и гљиве.

После дужег испитивања истраживач Чуданов је поставио смелу претпоставку: микрорганзми нађени у руди једнаке су старости као и калијево соли. Наме и микроби и кристали били су стари око 200 милиона година. Како се то догодило? Микрорганзми су насељавали древно Пермско море и заједно са солима таложили су се на дну мора. Ово доведе није тешко

схватити. Међутим, наука још није дала задовољавајући одговор како су микрорганзми стари преко 200 милиона година сачували непрекидну животну нит, како су се одржали у животу толико дуго времена и то у сланом кристалу?

Инжењер Чуданов је у више махова кристализовао растворе и после неколико месеци поново растворио те кристале у стерилној води и — микроби су опет оживели! Можда је ово неки нови облик анабиозе — притајеног живота на граници смрти. Али једно остаје неоспорно: „проспававши“ у недрина земље више од 200 милиона година микрорганзми су се „пробудили“ онда када их је Чуданов извукао из кристала и пренео у повољну средину где се живот даље наставио.

ХРАНА У ПИЛУЛАМА...
АЛИ КАДА

Још је Марслен Берто, чувени хемичар 19. века, говорио да „у 2000 години неће бити ни селанских газдинства ни селанских, јер ће хемија учинити изливним пољопривреду каква је данас“. Он даље додаје да ће „наступити време када ће свако носити са собом кутију са хемијским материјом којима ће утолити глад, подмирити потребе организма у беланчевинама, мастима и угљеним хидратима.“ Иако нам је до 2.000. године остало још 33 године, већ данас можемо рећи да ће се предвиди хемичара Бертоа само делимично остварити:

Велики напредак хемије и биолошке хемије у овом веку утицао је да многи научници наши савременици дају изјаву сличну хипотези старог хемичара. Погледајмо неке успехе науке који су могли да охрабре ове научнике у њиховим предвиђањима. Још, је поменути хемичар Берто, пре више од сто година, први хемијским путем добио маст загревајући глицерин са масним киселинама. У данашње време решен је проблем синтезе (стварања масти и сваког њеног саставног једињења (масне киселине и глице-

рин). За време II светског рата маргарин је израђиван од синтетичких (вештачких) масти али се мисли да организам ипак боље користи природне масти од вештачких. Због тога вештачке масти употребљавају добрим делом у производњи сапуна. Тако је са вештачком производњом масти. Међутим, за организам су ипак важнији угљени хидрати (шећер, скроб). Иако је А. Бутлеров још пре више од сто година остварио синтезу једног једноставног шећера, а немачки хемичар Фишер 30 година касније добио у епрувети и гликозу (грожњани шећер), данас се може рећи, и поред огромних успеха у хемији, да је синтеза, производња угљених хидрата још искључиви монопол зелених биљака.

Оно што се дешава и ствара у „живој лабораторији“ једног јединог сићушног листа нису у стању на жалост, да створе ни све најбоље хемијске лабораторије из целог света удружене заједно! Тешко је и замислити колико би за човечанство значило решење тајне фото-синтезе коју за сада „знају“ само зелене биљке. Постоје мишљења да би откриће тајне фо-

то-синтезе (тј. начина производње угљених хидрата) које зелене биљке врше првенствено уз помоћ Сунчеве енергије и угљене киселине значило откриће такве величине какво до данас човек још није учинио. Француски физичар Фредерик Жолио-Кири једном приликом рекао је да откриће тајне фото-синтезе — у природи вероватно најважнијег процеса — представља ло дело науке, које би било далеко важније од открића атомске енергије.

Да бисмо делимично добијли представу од коликог би економског значаја било скидање вела са тајне фото-синтезе, довољно је навести само један податак. Светска производња шећера износи око 50 милиона тона годишње. Међутим, атмосфера садржи око 2.300 милијарди тона угљене киселине, која је поред воде основно једињење које биљка користи у процесу фото-синтезе. Енергија за извођење синтезе је Сунчева фото-енергија и њу једино биљке умеју да искористе. Ако би се искористило само 1,1% од наведене количине угљене киселине човек би (кад би познавао тајну фото-синтезе) могао да произведе више од 1,5 милијарде тона шећера, тј. за око 30 пута више од данашње целокупне годишње производње!

Пред угљених хидрата и масти, беланчевине представљају основну групу органских једињења без којих се исхрана човека не може замислити. Али вештачка, лабораторијска производња беланчевина још је само сан хемичара, иако су у овом правцу истраживања последњих година постигнута крупни резултати. Синтеза беланчевина је изванредно тешка, јер се огромни молекули беланчевина састоје из основних једињења — аминокиселина, којих данас има око 26. Али проблем не лежи у њиховом броју већ у томе што се аминокиселине могу у молекулу беланчевина веома разноврсно комбиновати. Математички прорачуни показују да се само 20 различитих аминокиселина може добити огромна количина комбинација, која се може изразити бројем 2 532 902 0008 176 640 000 (тј. 2 квинтиљона итд.). Ова чињеница довољно јасно показује колико је тешко и замислити синтезу неке сложене бе-

ланчевине. Не треба заборавити ни то да су циновски молекули беланчевина распоређени у простору и састављени од једињења везаних за строге просторне односе и места у молекулу беланчевина. Тако су, на пример, научници открили да молекул хемоглобина (беланчевина у црвеним крвним зрнцима) има облик спљоштене лопте, која је велика један десетмилионити део кубног микрона (1 микрон је хиљадити део милиметара).

Овај кратак преглед резултата и тешкоћа у вештачком добијању појединих једињења без којих нема живота, показује колико смо још далеко од онога дана када ће основне хранљиве материје човек моћи сам да производи у лабораторијама на вештачки начин, независно од њиху природе и у неограниченим количинама. И једнога дана када човек то ипак буде могао, вероватно не у овоме веку не го можда тек почетком трећег миленијума, остаје отворено питање: да ли ће човек моћи брзо и лако да се прилагоди храни у облику пилула или каквој другој форми „лабораторијске хране“ или ће вештачка храна — што је врло вероватно — бити само мања или већа допуна обрадцима приправљеним од хране створене, као и данас од мајке природе.

У данашњем броју доносимо само једну, додуше мапо дужу детективску причу-загнетку у којој се појављује ваш стални познаник инспектор Вернер. Верујемо да сте од њега већ научили да на сваки податак дат у причи и цртежу њу обратите пажњу и да ћете, на основу њих, успешно решити сваки задатак. За оне који не буду успели да открију преступника решење дајемо на 14. страни.

НЕСРЕЋА
НА ДРУМУ

Док је усред ноћи јурио према Есену ауто-страдом правом готово као стрела, инспектор Вернер је приметио како у даљини из мрака излазе две светле тачке.

„Бициклисти у ово доба ноћи, на аутостради и на овако усамљеном месту... Баш не обично“ — помислио је стежући волан рукама.

Његова мала брза кола, проценио је, треба да превали три до четири километра до места где су се појавиле оне две светле тачке. Кад им се приближио морао је, да призна да се преварио (чак и он, непогрешиви инспектор Вернер!) Оне две беле светилке за које је веровао да су лампе на бициклима, биле су у ствари цепне електричне лампе двојице жандарма уперене на страхан призор. Један путнички аутомобил следећи је с друма и ударио о ви-

сок зид неког великог ограђеног имања. И мада брзина настрадаог аутомобила није била велика — предњи део једва да му је био оштећен — ударац је био довољно јак да возач пролети главом напред, кроз предње заштитно стакло. Управљач је од силног удараца био потпуно здобиљен.

Кола су вероватно била старог типа, из времена када су чак и предња заштитна стакла прављена од обичног, а не од сигурносног стакла, које од удараца или потреса попуца али се не распрсне.

— Ова стара стакла ником не опраштају — рекао је један од жандарма када му се инспектор Вернер представио. — И на несрећу у провизији још има ових старих кола чија су заштитна стакла праве ступице за возаче, и то веома опасне. Али, сопстве-

нике таквих аутомобила никако не можете убедити да их промене. Чим им то, из најбоље намере, поменете они побесне као да сте увредили и њих и њихове аутомобиле. А кад се овако нешто догоди...

Инспектор Вернер искористио је овај предах у жандармовом говору да запали лулу. Сноп светлости његове цепне лампе осветлио је унутрашњост аутомобила. У њима није открио ништа нормално. Једна гајбичка у којој се задржало неколико трешања — био је мај месец — налазила се на задњем седишту. Од потреса се превнула и трешење су се расуле по поду. Возачево седиште било је умрљано крвљу и на њему се видело неколико парчади стакла.

— Треба одмах јавити нај-

ближој полицијској станици — наставио је жандарм. — Само, зашто ли су кола слетела с друма и налетела на зид? На путу није било никакве препреке. Додуше, никад се не зна шта се може догодити са овим старим аутомобилима. Увек сам тврдио...

Инспектор Вернер није га више слушао. Обишавши аутомобил са свих страна утврдио је да је и поклопац мотора умрљан крвљу и да је смрт морала бити тренутна, јер је несрећном возачу вратна артерија била просто пресечена. Али, сем те страшне и смртоносне ране на возачу није било ниједне друге, чак ни најмање ранице.

— Не вреди више овако стајати. Треба да позовемо санитетска кола да однесу несрећника — рекао је један од жандарма. — Један од нас двојице поћи ће до најближег телефона а други ће остати на месту несреће док се не изврши увиђај. Ја ћу поднети извештај...

— И не заборавите — упавио је у реч инспектор Вернер — да у том свом извештају напишете да није у питању несрећан случај већ убиство...

Жандарми су га запањено гледали.

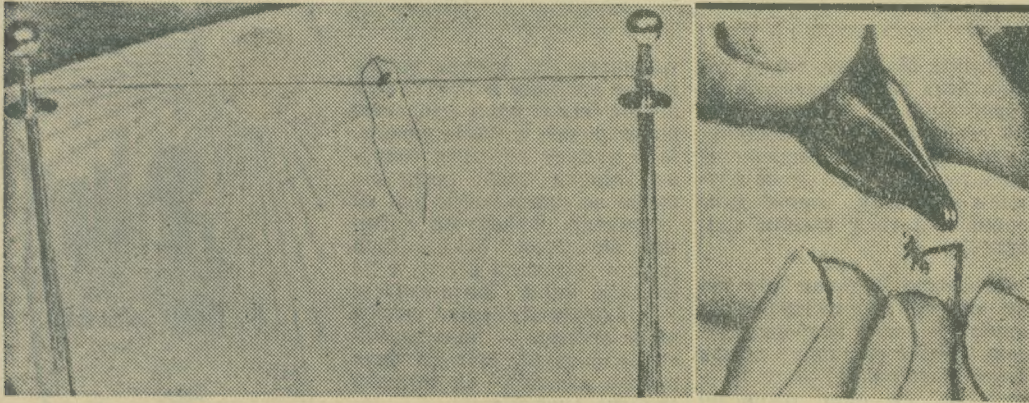
— Како сте дошли до тог закључка? — једва је успео да промуца један од њих.

Заиста, како?

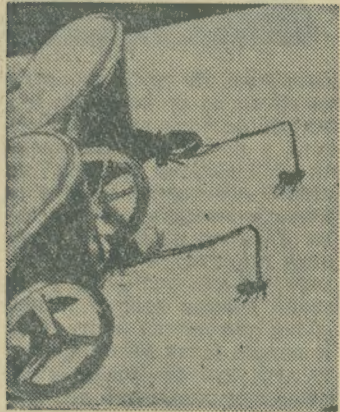
Преурањена
ВЕСТ

„Отровно, не дирај“ — писало је на таблички окаченој испод једног афричког копаља у париском природњачком музеју.

Недавно је службеник музеја Андре Никола неопрезно дохватио врх копаља и ранио се у руку. Аутомобилом „жит не помоћи“ настрадао је одмах пребачен у болницу где му је указана помоћ. Рана је зарасла брзо и без икаквих компликација и Андре се већ после четири дана вратио на посао. Запањено се кад је испод копаља угледао нову табличку на којој је писало: „Чувајте се! Копаље је премазано страшним отровом. Наш драги колега Андре Никола недавно је пао као жртва сопствене неопрезности убивши се на њега!“

НАЈМАЊИ ЦИРКУС НА СВЕТУ

Власник најмањег циркуса на свету у Манчестру је једна жена, Енгле-скиња Тамлин. Цео њен циркус смештен је у амфитеатру пречника пола метра а блештаво га осветљава сијалица од 500 свећа. Представи може да присуствује истовремено само двадесетак гледалаца. На столу на коме је постављена шатра може се прочитати натпис: „Не дирај рукама“.

Главне звезде, извођачи и акробате у циркусу су обичне домаће буве. Деле се на две категорије. Једне су спе-

цијализоване за вучу а друге за различите акробације. Највећу пажњу публике привлачи трка колица која вуку буве. Буве живе свега две до три недеље после чега морају бити замењене. Могло би се стога помислити да је напоран посао на њиховом вежбању за извођење програма узалу дан. У ствари, циркуске буве се не подвргавају готово никаквом тренингу. Оне вуку колица јер су упрегнуте тако да не могу да се крећу друскије него у оном правцу у коме дресер жели.

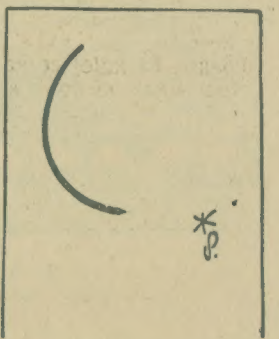
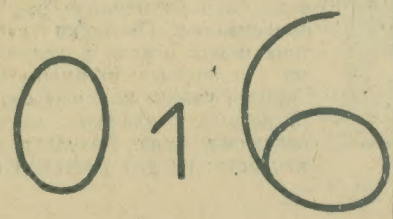
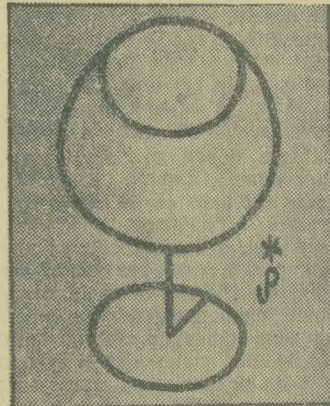

МУМИИ И ВАМПИР

ЗА НАЈМАЊЕ

Можете ли од три цифре које се налазе на цртежу доле и полукружне линије у правоугаонику да начините чашу с ногом. Уколико вам се чини да је то немогуће, погледајте наш цртеж горе, лево.

СВЕ ЈЕ ОТКРИВЕНО

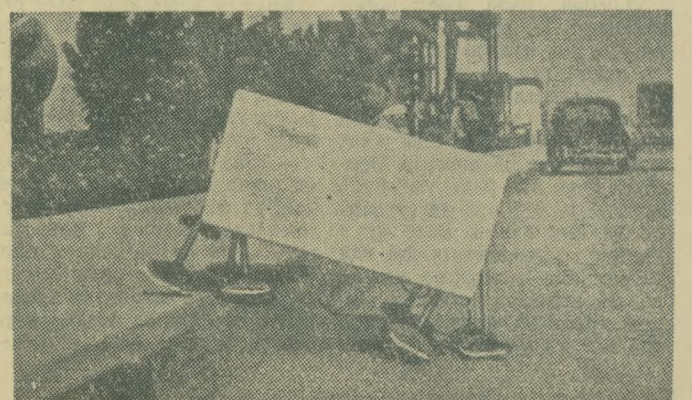
Један штокхолмски бизнисмен одлучи да се наша са својим пословним партнерима који су себе сматрали исправним и поштеним људима. Он им у-

пути анонимне телеграме: „Све је откривено. Одмах бежите!“ Пошто примише телеграме, петорица од њих шест истог дана побегше преко границе.

ДОК НЕ СТИГНЕМО НА МЕСЕЦ...

Необично возило начинили су амерички научници. Оно је првобитно било намењено космонаутима кад буду ступили на Месечево тле. Међутим, изненада оно је добило практичну примену и на земљи: помоћу њега парализоване особе ће моћи да се поплау уз тротоар, или уз ступенице и да савладају дуже релације. На идеју да се возило за Месец прилагоди оболелим од парализе дошао је амерички ин-

жењер који има парализованог сина. Димензије апарата промењене су: његова укупна тежина сада износи 45 килограма. Каросерија је начињена од алуминијума и пластичне материје. Возило има 8 челичних ногу помоћу којих „жорача“, максимална брзина коју може да постигне износи 5 километара на час, а руковање њиме биће прилагођено према узрасту, врсти и степеном обољења.

Ни он не воли да иде зубару...

Морж из њујоршког зоолошког врта оштетио је очњак трљајући их о зидове акваријума. Добио је тешку и болну инфекцију. Није било другог излаза већ да се изврши операција. Др Казимиров, зубар зоолошког врта, био је суочен са тешким проблемом: како да лечи пацијента тешког 2 тоне? Најзад је приступио операцији, коју је извршио уз помоћ неколико колега. Пацијент је, наравно, добио наркозу.

Пасош за лептире

Да би испитао навике лептира, ентомолог др Реф из бонског музеја купио је око 1.000 комада лептира и свакога од њих маркирао танком плочицом од алуминијумске фолије, на којој се на једној страни налази број, а са друге стране адреса музеја и кратка молба да налазач врати лептира музеју са назнаком где га је уловио. Др Реф тврди да ће чак и ако му се врати само 3% лептира, за њега и његове студије то бити велики успех.

Укуси су различити

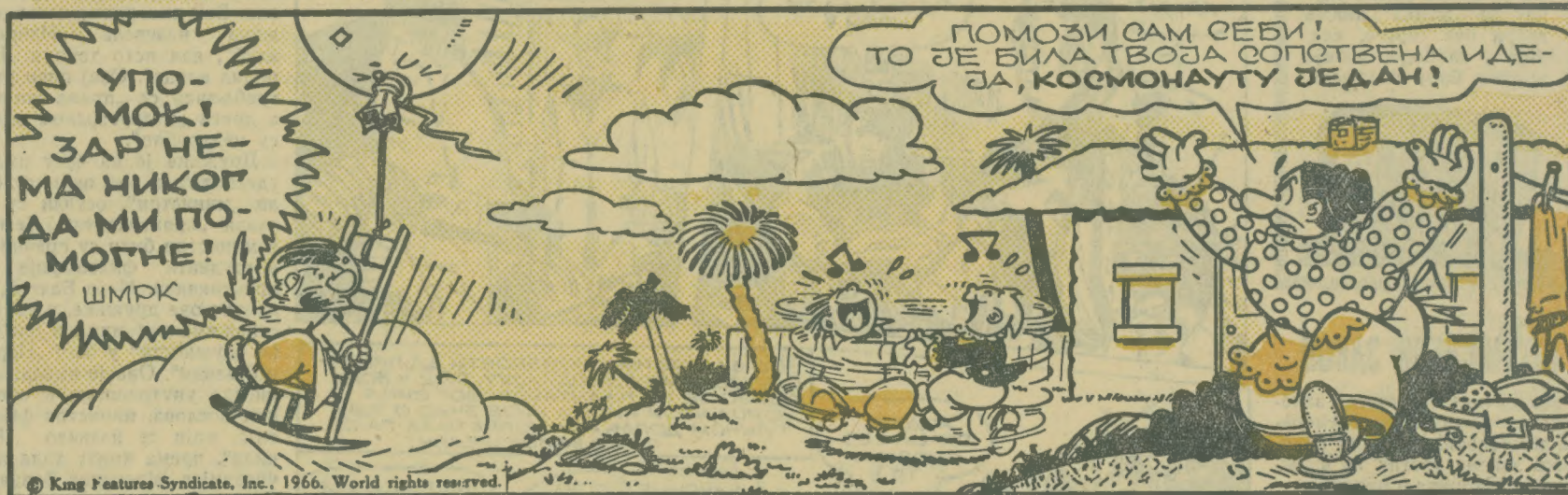
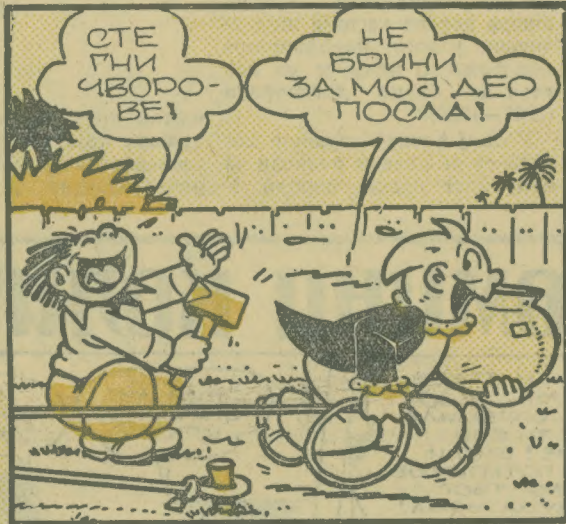

„У печење обавезно треба додати меда, а не сме се заборавити да се слатки колачи спремају с бибером“.

Ово није измишљотина неког ексцентричног кулinaryа већ рецепт из једне стварне књиге о куварској вештини. Њен аутор, Римљанин Апицијус, објавио ју је у 4. веку наше ере. То је истовремено и најстарији приручник за куваре који је дошао до нас.

ОРИГИНАЛНИ ПО СВАКУ ЦЕНУ

Извесна Луј Ватон и њен вереник Роберт Бирд, у Флориди, венчали су се на дубини од 20 метара испод земље у једној пећини Флориде. У вест се не каже колико је било еванџелиста и да ли су се и оне спуштале у овај необичан амбијент.

ВИДРА — ЖИВОТИЊА КОЈА РАЗМИШЉА

У студији др Ернеста Гуда, професора зоологије са Универзитета у Охају каже се да не само човек и мајмун, већ и видра може да употребљава разне алатке. Један мужјак показао је изузетну интелигенцију кад је остао у базену без воде: столицу која се ту случајно затекла гурао је и превртао до зида базена високог око два метра а затим се помоћу ње попео до ивице базена и изишао напоље.

Да би се уверио у њихову способност размишљања др Гуд је видрама постављао разноврсне задатке. Тако их је доводио до врата са различитим симболима: троуглом,

кругом и квадратом иза којих се, увек под другим симболом, крило укусно парче коњског mesa. Видре су морале свакодневно да по дванаест пута решавају овај задатак. После десет дана, једна

од видри већ је с лакоћом могла да нађе месо које је распоређено према првој комбинацији симбола, а четврту комбинацију решила је већ после два дана. На основу овог експеримента као и неких других испитивања са сигурношћу се може рећи да се ви

ли ће животиње, које је подвргавао испитивањима, одмах запливати кад се нађу код воде, или ће се угледати на понашање свог родитеља. Женски младунци одмах су улазили у воду чим су се нашли поред базена, али мушки нису улазили све док их неко не би гурнуо. Међутим, чим се нађу у води, они су одмах одлични пливачи.

И лов рибе такође је ствар инстинкта. Видрама није било нимало тешко да рибу, коју је др Гуд живу убацио у базен, сатерају у један угао и тамо са лакоћом улове, иако су у питању младунци од пет месеци.

Можда нисте знали да видре имају и свој „језик“ помоћу којег се споразумевају? Њихов говор састоји се од муклог мрмљања, а кад се играју маучу слично мачкама.

УМЕТНОСТ ПРОТИВ УМЕТНОСТИ

Бербери из бугарског града Сандански обавезни су да наредних пет година бесплатно шишају глумце градског позоришта.

Разлог: спортске екипе бербера изгубиле су у такмичењима са глумцима у фудбалу и стоном тенису. Да се догодило обрнуто сви бербери из Санданског могли би пет година бесплатно да гледају све позоришне представе.

СА СВИХ СТРАНА

Током ове године у Француској је продато 30 милиона такзованих цених књига, што просечно износи 100.000 примерака дневно.

*

У Роквилу, савезна америчка држава Мериленд, уређује се алармни сеизмолошки центар, који ће бити директно повезан са 400 сеизмолошких станица у свету. Задатак центра у Роквилу је да хитно упозори сваку земљу којој прети опасност од земљотреса.

*

У Паризу се продаје нова играчка намењена девојчицама — Мали брат: лутка мушкарчић величине новорођенчета.

*

У зоолошком врту Белви у Белфасту, лавица Далила донела је на свет пет младанаца. То је веома редак случај да жена дивље звери ове врсте, кад није у слободи, добије толики број потомака.

БЕСМИСЛЕНИ ЗАКОН

Да разним необичним законима не обилује само Америка посведочиће и ових неколико закона узетих из француских законика и наредби:

© Забрањено је ловити са маском на лицу — закон издат 3. маја 1844. године.

© Забрањено је прање рубља у фонтанама у Луксембуршком парку и Тилеријама — наредбу издала париска општина 20. децембра 1920. године.

© Забрањено је играти се на друмовима змајевима од папира — наредбу издао префект полиције 25. августа 1862. године.

© Забрањује се улазак у гробље пушачима и пансионат књижама за време шетње — наредбу издала управа париског гробља 1804. године.

ТЕШКО ТЕШКИМА

У Италији у једној дворани намењеној само за игру је-је посетиоци ће убудуће морати да плаћају улазнице зависно од тежине: младићи ће плаћати 9 лира по килограму а девојке по 7 лира.

Била је то једна од најстаријих југословенских ђачких дружина, а сачињавали су је ђаци и студенти из разних наших крајева који су учили школе у Грацу, у Аустрији. Неки су од њих учили гимназију, а други студирали филозофију и права на старом градачком универзитету. Догађај који ћемо вам испричати одиграо се око године 1827. када су чланови ове дружине били младићи који су касније постали истакнути поборници народне мисли у културно-политичким покретима Хрвата и Срба.

Ова се дружина према неким звала „Илирски клуб“, а према другима „Народна влада“, па и „Српска влада“, али то више шаљиво међу друговима. Овако претенциозно име дали су јој њени чланови по угледу на немачке ђачке дружине које су тада, у зано су романтизма, преправиле све земље у којима су живели Немци. Двадесетак Југословена ђака и студената у Грацу сматрало је да и они треба да оснују своју дружину у којој ће „гајити свој народни језик“ а у невољи се и међусобно снаћи.

Вукове народне песме као и остали његови списи дотада објављени представљали су „главни извор на коме се ова омладина напајала, учила их напамет и о њима водила дуге и одушевљене разговоре“. Чланови ове дружине били су Људевит Гај, касније једна од најзначајнијих личности у илирском покрету (1835—1848), затим Димитрије Деметер, Фран Курелац, Вјекослав Бабукић, исто тако истакнути личности у хрватском народном покрету и врло значајна имена хрватске културе.

Већину ове ђачке дружине сачињавали су Срби из Војне границе и данашње Војводине.

КАКО ЈЕ БАНКРОТИРАЛА «НАРОДНА ВЛАДА»

не. У дружини је било и неколико Словенаца. Међутим, сви ти млади људи осећали су се као браћа, имали су исти циљ: „Да будемо једно, и да живот свој дарујемо за бољитак и успон наших племена“.

Мојо Балтић, родом из Глине, био је душа те ђачке дружине. Људевит Гај у својој аутобиографији каже за њега: „Он мени први откри унутрашњу вредност чистог нашег народног језика, који је једино достојан општег имена илирског (тј. штокавског) наречја а потом језика“. Трудом се његовим ја кано рође ни Загорац (кајкавац) научих познавати азбуку и ваљаним изговором изговарати чист језик. С њим првим читах народне песме српске по Вуку на свет издане, те докучих и осетих неоцењивост њихову“.

Још једно место врло занимљиво и значајно у Гајевој аутобиографији.

„Пријатељство које ме је везало у најмлађим мојим годинама (школовање у Грацу) — с милим мојим земљаком и саучесником Димитријем Деметром веома утицало на будућност књижевности нашег развитака. Балтић и Деметер бејаху од напинаца први који су са мном баш као кроза сан у будућности гледали бајну слику препорођења нам народности. Готово ништа повеће касније није учињено у послу народног препорођења, о чему се ми већ тада не бисмо договорили (1827—1829).“

У овој ђачкој дружини ковали су се велики планови за будућност наших народа. У

Једне вечери се „Народна влада“ за својим сталним столом у поменутој гостионици нашла сва на окупу врло тужна и смркнута лица. Њима се прикључио и стари пензионисани мајор који је иначе необично волео ове наше младиће. Поред овог стола седела су и два странца.

Мајор, који је познавао „конструкцију“ наше дружине, с поштовањем је упитао њене „великодостојнике“: — „Шта има у унутрашњим пословима? — „Ништа особито — одговорио је „ресорни министар“. — А како стојимо са спољним пословима? — „Ни ту нема ништа особито“. Али тада у крчму упаде изненада министар финансија „Рочилд“ — Па шта има новог? — упита га мајор — „Рочилд је банкрот“ — одговори младић прилично гласно. И заоста у ђачкој каси више није било ни пребијене паре. Кад то зачуше два странца пребледеше. Један од њих једва се придигао и тетурajući пришао столу наших ђака где се још није стигло узбуђење због овако поразне вести. „Госпо, госпо — замуца странац — зар је то могуће? — На то му један од практика ната одговори: „Сасвим могуће, ми смо пропали, уколико се на нас не смиљује госпођина Мици (крчмарева кћерка). Извешало је благо наше владе...“

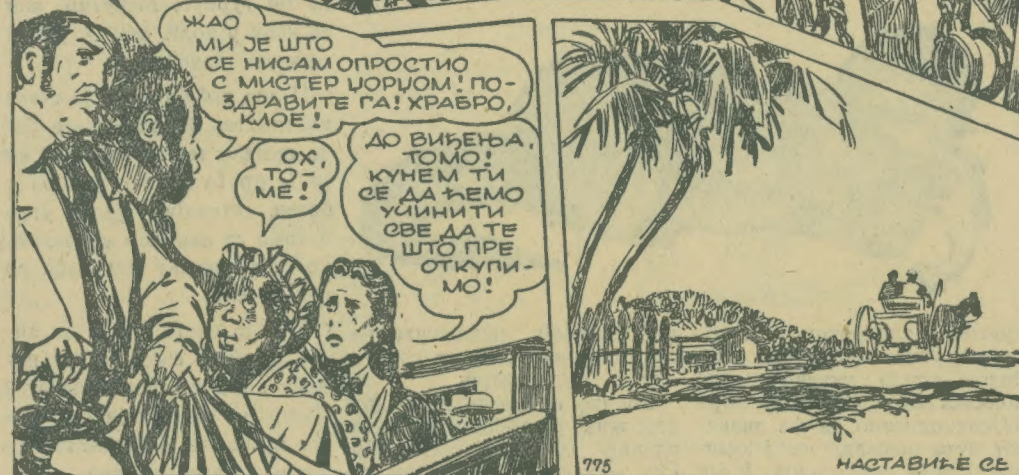
Тако је странац сазнао да је пропало благо од седанаест новчића ненадокнадиви иметак који је заменио министра финансија потрошеном частећи неке девојке. Странцима је пао камен са срца јер су то била два бечка великокупца који су путовали већ дуже времена из Прага у Беч, а како тада није било ни телеграфа ни „гвозденог пута“ да би ништа дознали, претражили су се да није банкротирао онај прави Рочилд у чију су банку уложили велики новац. Кад су схватили о чему се ради, позвали су целу „Народну владу“ на част. „Код златне котве“ на стаде тада велико весеље и деспота су његови министри и практиканти са славом и „верло торжествено на рукама кући однели“ Међу тим веселим градачким ђацима био је и Људевит Гај и многи други који ће само неколико година после узбудити својим идејама широке слојеве нашег народа.

ДРАГОЦЕН САВЕТ

Неки Фред Пашер, индустријалац из Милвокија у САД, оставио је 1886. године својим наследницима уместо новца следећи писмени савет:

„Пажљиво прочитајте сваког дана мале вести у новинама, као што сам и ја радио у току пола века. Тако ћете сазнати шта се све догађа вашим суграђанима и научити да боље цените сопствену срећу“.

ЧИЧА ТОМИНА КОЛИБА

Тајанствено острво

ПО РОМАНУ
ЖИЛА ВЕРНА
ЦРТА: И. КРУЉЕВИЋ

ЗАНИМЉИВОСТИ СА ШАХОВСКИХ ОЛИМПИЈАДА

На I шаховској олимпијади у Лондону 1927. године Рети је дошао у реми позицију против швајцарског мајстора Јонера. Нерешен исход био је неизбежан, али је Рети ипак желео да се о томе посавезује са својим капитеном јер се на олимпијадама играју мечеви на 4 табле па је врло важно по-

стићи што више победа. Пошто је добио дозволу да склопи реми, Рети је пришао табли где му је на велико његово изненађење Јонер предао партију и потписао формулар о томе. Екипа Чехословачке неочекивано је освојила цео поен јер Јонер није видео реми варијанту која је била јасна свим посматрачима.

Да ли је партија реми?

Хелсинки, главни град Финске био је домаћин Десете шаховске олимпијаде 1952. године. Ту су се поново нашли за шаховском таблом стари познаници Решевски и Шталберг. Решевски је стајао боље, али је у обостраној оскудици времена за размишљање изгубио фигуру. Оба противника престала су да записују потезе и иста позиција поновила се два пута. Онда је истекло одређено време за размишљање и Решевски је утврдио да је партија реми јер се, наводно, позиција поновила три пута. Три пута је био одређиван наставак ове спорне партије, али Решевски није долазио на доигравање тражећи да се уважи да је партија реми. Неки мајстори, увек спремни за шалу, сложили су се да је партија реми уз објашњење: Решевски три пута није дошао на наставак партије, три пута је поновљена иста позиција, реми је неизбежан по свим шаховским правилима! На крају је спор отклоњен јер је протест да је партија реми — повучен.

Најбоља замка

На истој Олимпијади у Буенос Аиресу, окупиле су се екипе Југославије и Аргентине. У партији Глигорић — Најдорф очекивао се реми, али се она завршила неочекивано. У великој оскудици времена за размишљање, Најдорф је одиграо 39. потез али брзо, као да је тобож погрешно ухватио се

за главу и гласно рекао једно: „Ах“. Глигорић није прозreo његову намеру, па је без размишљања однео пешака верујући да је у питању грешка његовог противника. Онда је Најдорф муњевито повукао потез којим је освојио фигуру, устао и по обичају почео да сам коментарише своју игру и победу.

Експериментални меч

Дугогодишњу дискусију око преимућства првог потеза у шаху желео је да реши, бар делимично, почетком овог века немачки шахиста Ханс Гутмајер. Стога је позвао на меч од дванаест партија првака света др Емануела Ласкера. Шаховска јавност била је заинтересована за ток овог такмичења, прикупљен је наградни фонд и за победника сваке партије била је одређена награда. Такмичење није дало никакав прилог за дискусију о преимућству првог потеза у шаху, јер су бели добили 6 а црни 6 партија а у укупном резултату победио је Ласкер са 12:0.

Аљехинов победник

Осма шаховска олимпијада, играна 1939. године у Буенос Аиресу, окупиле је прослављена имена, међу њима и светског првака Александра Аљехина. У слободним часовима Аљехин је непрестано био окружен шахистима, обнављао су се успомене са ранијих турнира и сусрета. Једном приликом Најдорф му је у разговору рекао: Да ли знате, док торе, да сам ја један од рет-

ких шахиста у свету који са вама има позитиван резултат? Аљехин се мало замислио и сигурним гласом одговорио: „Не, варате се, одиграли смо само две партије у мечу 1932. године у Варшави и обе су се завршиле ремијем“.

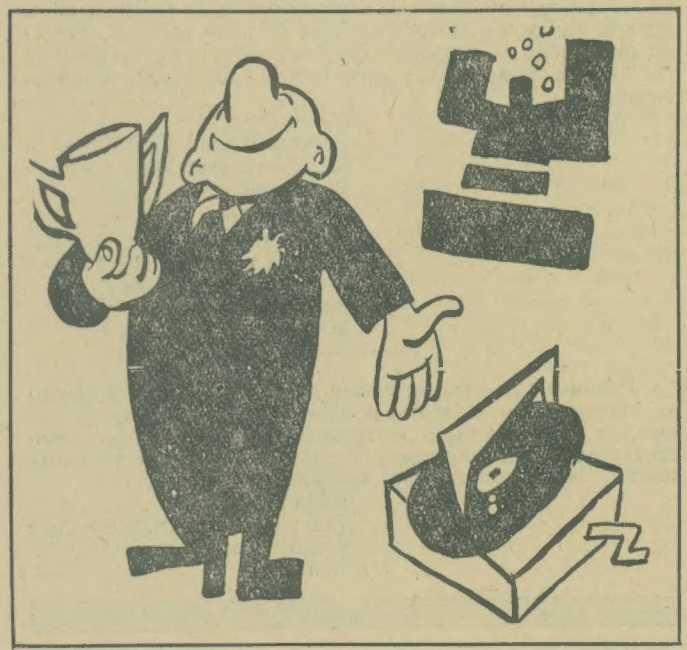
Онда га је Најдорф подсетио на симултану утакмицу у Варшави 1929. године кад је играо на 32 табле од којих на

две наслепе. Непогрешива меморија светског првака и ту је дошла до израза. — Изгубио сам обе партије које сам играо наслепе. У једној од њих партнер ми је жртвовао топа на поље х7... То сте били ви?... — И заиста, осамнаестогодишњи младић Најдорф изишао је као победник из овог сусрета с Аљехином жртвом топа на х7.

Научио руски

Екипа Совјетског Савеза први пут је играла на олимпијади у Хелсинкију и од тада без прекида стално осваја златне медаље и прелазни златни Хамилтон-Руселов пехар. Председник ФИДЕ Фолке Роград тада је пред завршну свечаност научио текст на руском

језику: „Као председник Ф И ДЕ објављујем да је Совјетски Савез првак света у шаху до следећег екипног такмичења нација“. Опште је уверење да ће те реченице на Олимпијади која се игра у Хавани бити поново изговорене.

Непознат чичица

Једанаеста олимпијада игра се у главном граду Холандије — Амстердаму. Посебну занимљивост на њој представљао је тим Израела, који је био састављен од старијих шахиста. Неки од њих нису до тада били познати шаховској јавности. Шездесетогодишњи члан екипе Кнајзер са својом

тананом фигуром остао је много играчима у сећању. На целој Олимпијади само је једну партију изгубио, док је многим познатим играчима — међу њима и Матановићу — одузео пола поена. Он је имао обичај да током партије певуши и полугласно мисли: ако ја дођем ту, он ће ту...

ДА СЕ ПОДСЕТИТЕ

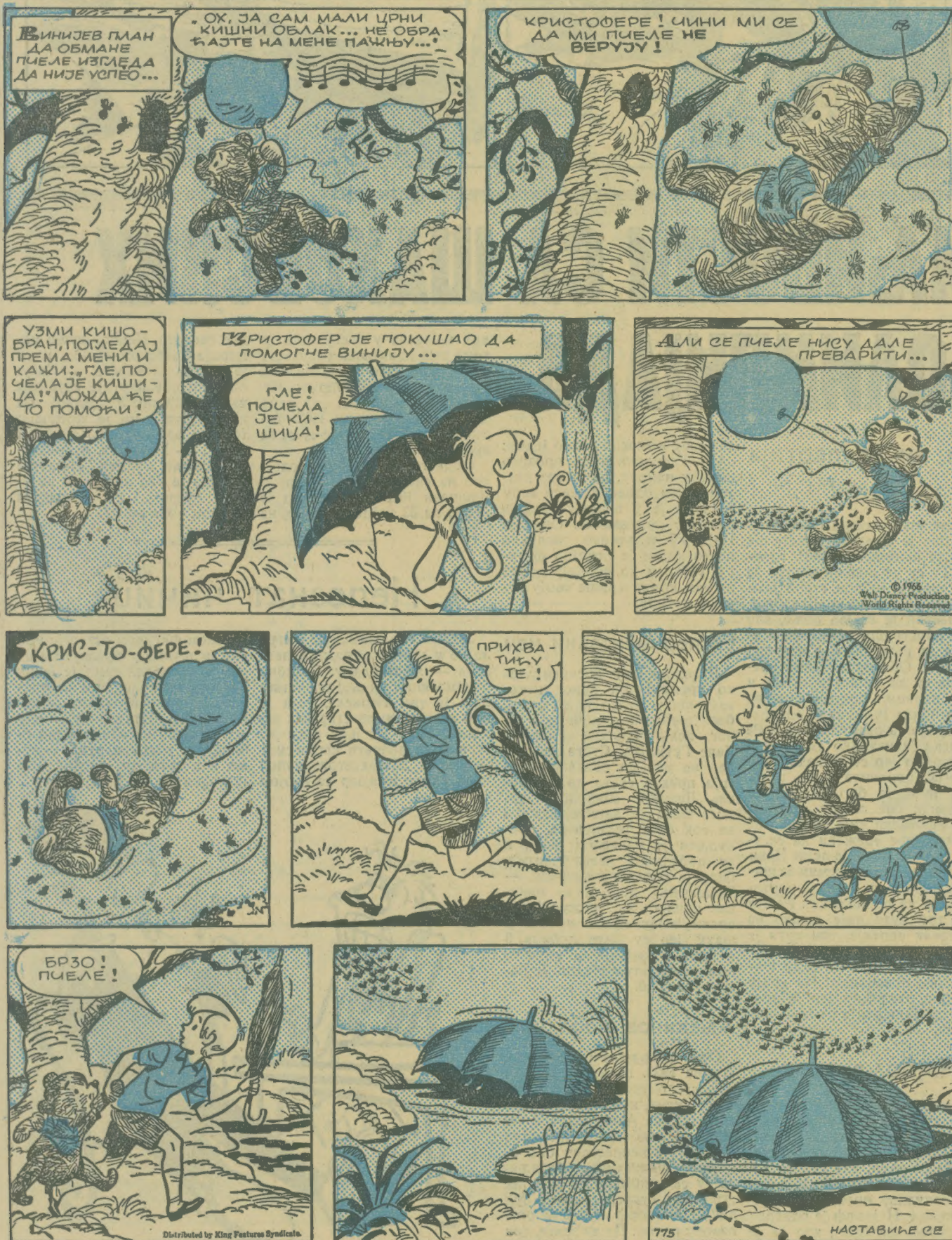
НА СЛИЦИ ЈЕ ОСАМ СТАВАЛА ДРЕВЕТА: ЗНАТЕ ЛИ КАКО СЕ ЗОВУ УКОЛИКО НИСТЕ САСВИМ СИГУРНИ. ПРОЧИТАЈТЕ НАШ ОДГОВОР.

ОДГОВОР: 1. БРЕЗА; 2. ВРБА; 3. КЕДАР; 4. ЖАЛОСНА ВРБА; 5. ТОПОЛА; 6. БОР; 7. КРАСТ ДУЖЊАК И 8. ЈЕЛА.

WALT
DISNEY

ШУМА ДЕТИЊСТВА

ПО
РОМАНУ
А.А.МИЛНЕ

Писма читалаца

Драга редакцијо,
Имам 15 година. Зовем се Гордана. Желим да се допи-
сујем са друговима-другарицама широм наше земље и ино-
странства, који сакупљају маркнице од чоколаде и то на
српскохрватском и немачком језику.

Гордана Стојановић
О. ш. „Миша Стојковић“
Гај — Ковин

Пошто сам стална читатељка вашег листа „Политикин
забавник“ желела бих да се дописујем са омладином из Ју-
гославије.

Ја сам ученица II разреда средње школе, имам 17 година
и сакупљам разгледнице.

Caruelia Zamfir
Str. Bairin No. 2
Sinnicolaul-Mare
reg. Banat
RS Romania

Желео бих се дописивати са друговима и другарицама
из земље и иностранства. Волим електричну и мексиканску
музику. Дописивање на енглеском и српскохрватском јези-
ку. Имам 18 година.

Ненад Радуловић
Б. Башагића бб
Невесинје — Херцеговина

Читалац сам „Забавника“ већ дуго година и волим га.
Учим немачки језик и већ одавно желим да се дописујем са
девојкама и младићима из Немачке. Ова ваша рубрика ме
је обрадовала, па вас молим да објавите моју адресу. Имам
17 година, сакупљам разгледнице и волим музику.

Гордана Стефановић
ул. Југ Богданова 15
Ниш

Желео бих да се дописујем са друговима и другари-
цама из целе наше земље и иностранства. Волим спорт и
музику, иначе навијам за „Црвену звезду“. Језик дописи-
вања српскохрватски и немачки.

Сафет Спахић
Брека 108
Сарајево

Имам 17 година и идем у II разред Економске школе.
Зовем се Лазин Планка. Редовна сам и веома задовољна
читатељка вашег листа. Велико интересовање у мени про-
будила је рубрика „Писма читалаца“ те вас молим да у њој
објавите и моју адресу. Желим да се дописујем са друго-
вима и другарицама широм наше земље и СССР и то на
српскохрватском и руском. Обећавам да ћу на свако писмо
редовно одговарати. Мој хоби: скупљање разгледница!

Планка Лазин
П. ЕП
Гњилане — Космет

Имам 17 година и хтела бих да се дописујем и упознам
са много другова и другарица широм наше земље и ино-
странства. Мој хоби је свирање на гитари. Много волим за-
бавну музику а нарочито чулаци.

Данијела Зобер
Медицински центар
Скопље

Желео бих да се дописујем с друговима и другарицама
из наше земље и из иностранства; па вас молим да објавите
моју адресу. Ученик сам пољопривредне школе у Илоку.
Волим спорт и навијач сам „Црвене звезде“.

Жељко Лазаров
Средња пољопривредна школа
Илок

Желела бих да се дописујем са друговима и другари-
цама из наше земље и иностранства. Имам 14 година. Језик
дописивања српскохрватски и руски. Скупљам марке и раз-
гледнице.

Аница Мелачић
ул. Сутјеска бр. 64
Сремска Митровица

Ми смо две девојке из Румуније и нешто мало знамо
ваш језик. Имамо по 17 година, ученице смо X разреда гим-
назије из Баната. У жељи да се дописујемо са омладинцима
из Југославије обраћамо се вама с молбом да објавите наше
адресе. Ми скупљамо разгледнице и слике глумица. Моли-
мо омладинце из Југославије да нам пишу у великом броју
јер ћемо њихове адресе дати нашим друговима и прија-
тељима.

Maria Eraciun
Gomune Cenad br. 1522
Rn. Sinnicolaul-Mare
Reg. Banat
RS Romania
Elena Prasteau
Comune Cenad br. 1522
Rn. Sinnicolaul-Mare
Reg. Banat
RS Romania

Редован сам читалац вашег листа који сматрам нашим
најпопуларнијим забавним новинама. Желео бих да се до-
писујем са друговима и другарицама из наше земље и ино-
странства. Имам 18 година и идем у IV разред техничке
школе. Језик дописивања: српскохрватски.

Војин Јовановић
Дом ученика техничке школе
„Никола Тесла“
Ниш

Филм

ПОСЛЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА ПАУЗЕ...

ШИРЛИ ТЕМПЛ ПО НОВО СНИМА

У мају 1940. године Ширли Темпл је завршила свој двадесет други филм за „Твенти сенчери фокс“, студио у коме је била глумица када је имала четири године, звезда у шестој, а добитник Оскара у десетој години. Својој филмској компанији је донела већи приход него иједан други глумац или глумица на свету. У 12 година повукла се са филма, наводно, због лоших сценарија према којима је требало да игра.

Пре два месеца Ширли Темпл се поново појавила у свом старом студију. Дочекана је са највећим почастима: на улазу је стајао плакат дошла КУ-ТИ, ШИРЛИ! После ове посете председник компаније дао је изјаву да су преговори готово завршени и да ће Ширли Темпл играти у филму „У борбу против градског пакла“.

У студију се све променило од времена кад је Ширли ту последњи пут била. Сви њени партнери са којима је некад играла нестали су са сцене. Нестали је Лајонел Баримур, Адолф Манџу, Бил Робинсон, Гари Купер.

Поводом повратка Ширли Темпл на филм један од представника компаније испричао је какву је трему имао када је 1935. године одвео малу глумицу код тадашњег председника Рузвелта. „Када сам подигао четворогодишњу Ширли да бих је ставио на колена председника, руке су ми дрхтале. Све је зависило од ње, наша судбина је била у њеним рукама пошто су финансијери који су нам обећавали помоћ били присутни. У ствари ја сам држао судбину наше компаније у својим рукама и мало је фалило да је не испустим. Али, срећом, Ширли је све опасла“.

Ширли Темпл, која сада има 37 година, није изгубила ништа од своје привлачности, и поново је владала сценом као и пре 25 година. Пробни снимци су били преко сваког очекивања. Потписала је уговор по својој жељи тако да ће јој остати довољно време на да се посвети својој породици.

Ширли је удата и мајка је троје деце од којих најста-

рија Сузана има 17 година. Живи мирним породичним животом. — Никад нисам западала у неку психичку депресију као остале филмске звезде — каже Ширли. — Увек сам себе упоређивала са Рин-Тин-Тином. И он и ја смо се само играли на филму и то нам је причињавало задовољство. Никад се нисам заносила нити сам била уображена. Од свих филмова једино ценим први филм у коме сам се само појавила и рекла две речи али који ми је у ствари помогао да касније снимам. — Њен први озбиљнији филм био је „Младост лудост“ у коме је играла, свирала на клавиру, певала уз пратњу великог оркестра.

Ширли има фантастично памћење. Она се сада сећа сваког детаља из славних дана као да се то јуче десило. — Приликом снимања неко је рекао — прича Ширли — ставите девојчицу на огњиште. Толико сам се била уплашила да ће ме спалити да сам почела да бежим и вичем. У ствари „огњиште“ је значило да се пусти најјаче светло... Када сам једном приликом била код председника Рузвелта њему је било непријатно зашто се нисам смејала као обично. Чинио је све да ме развесели, али ја сам остала озбиљна. Најзад ме је запитио зашто се не смејем. Рекла сам му да сам прошле ноћи „изгубила“ један зуб. — Ја сам изгубио све своје зубе — одговорио је председник — па се опет смејем. После тога морала сам да се насмејем.

Када је прославила свој осми рођендан примила је ни мање ни више него 135.000 разних поклона „од игле до локомотиве“ тако да њена мајка није знала шта да ради са њима и где да их смести. Касније се број рођенданских поклона пео чак и до три стотине хиљада! Кад је посетила познатог ловца Оса Џонсона, рекла му је да би желела кожу леопарда да по њој гази. Ловац је одмах кренуо у лов и после месец дана Ширли је добила кожу. За време рата готово да није било ниједне ескадриле која није имала неки авион који се звао Ширли.

Војници су сатима чекали да је виде пре него што су одлазили или се враћали у своје јединице јер су веровали да им она доноси срећу.

Ширли се посветила породици, својој деци и мужу и ретко има прилике да путује. Почетком прошле године она је била са мужем у Москви где је желела да консултује руске лекаре поводом повреде свог брата, познатог гимнастичара. У Москви су је замолили да се појави на телевизији са руским астронаутима, Бељајевим и Леоновим.

Повратак на филм Ширли Темпл очекује са највећим стрпљењем у филмском свету. Питање је хоће ли она успети да бар приближно о својој публици као што је то некад чинила.

НИ РАЗУМА, НИ ДЕВИЦЕ

У Швајцарској су у исто време биле забрањене две књиге: Волтеров „Орлеанска девица“ и Хелвецијусова „Књига разума“. Магистер града Базела, у чију је надлежност спадало да води рачуна о цензури и проналажењу забрањених књига, написао је сенату: „У читавом кантону нисмо нашли ни разума ни девице.“

НЕМА ВАЗДУХА И КАИМЕ

Командант једне граничне тврђаве у царској Русији упутио је својој команди рапорт следеће садржине: „У тврђави којом командуем не постоје ваздух и клима. Постоји само спарина од које људи оболевају, али их ја одмах упућујем у болницу где на законској основи умиру.“

Најскупља Књига

Година 1960. француски музеј савремене уметности у Паризу обогатио је ретком књигом. То је „Апокалипса“ преписана на пергаменту. За израду најбољег пергамента, по захтеву издавача књиге Жозефа Форса, заклано је 300 овнова. На изради књиге радило је 14 познатих уметника из разних грана. Књига садржи 500 златних иницијала слова и 93.000 разних калиграфских знакова. Сматра се да је ово најскупља књига на свету и цени се на око милион франака.

У племену Ашаанти чак и свако дете зна да је паук прождрљив. Поред тога био је лаком и увек је гледао да добије више него што му припада. И људи су избегавали паука.

Једном је пред његов дом стигао путник из друге земље. Била је то корњача. Читав дан је ишла по припечи, била је гладна и уморна. Паук није имао куд већ је морао да је позове у своју кућу и да јој понуди штогод за јело. Учинио је то преко срца. Али, да уморном путнику није указао гостопримство — то би се брзо рашчупало и људи би почели да шапућу са њим и да га осуђују.

И паук је рекао корњачи. — Тамо-у потоку има воде, тамо ћеш моћи ноге да опереш. Спусти се овом стазицом и стигни до потока. За то време ја ћу припремити ручак.

Корњача се окренула и најбрже што је могла кренула је, теглећи кобасицу (суд за воду од тикве дугачке као кобасица), на поток. Захватавши ноге брижљиво је опрала ноге. Затим је опет стазицом кренула назад. Али, стаза је била прашњава и док је корњача стигла до паукове куће ноге су јој се опет испрљале.

За то време паук је постао сто и изнео јело. Из чиније се дизала пара. И јело је толико укусно мирисало да је корњача потекла вода на уста.

Паук је, мрштећи се, погледао корњачине ноге.

— Ноге су ти страшно прљаве — рече јој. — Зар не мислиш да их опереш пре него што седнеш за трпезу? Корњача је погледала своје ноге. Биле су толико прљаве да ју је стид облио. Окренула се и поново кренула на поток.

Заграбила је тиквом воду, умрила се и добро изрибала ноге. Затим је поново кренула пауковом дому.

А корњачи баш није лако пешачити. И кад се дотегала до пауковог дома, овај је већ седео за трпезом.

— Укусно јело, зар не? Фини мириш! — и опет је с неodobравањем погледао корњачине ноге. — Хм... наставио је. — Зар не намераваш да се опереш?

Корњача је погледала своје ноге. Толико је журила да су јој ноге опет биле покривене прашином.

— Прала сам их — рече. — Два пута сам их прала. Крива је твоја прашњава стазица.

— О! — на то ће паук. — Сад још и вређаш мој дом!

И паук је напунио уста храмом и начинио увређено лице.

— Не, — казала је корњача удишући пријатан мирис који

је рекла ни речи. Осмехнула се.

— Да — рекла је. — Добро смо се најели. Ти си добар према намерницима који стигну у ваше село. Ако те пут некад нанесе тамо где ја живим, моћеш да рачунаш на моје гостопримство.

— Хм... О чему ти то говориш... — рече паук. — Не треба да ми захваљујеш за такву ситницу.

И корњача је отишла... И никоме није испричала како ју је паук дочекао и шта јој се догодило у његовом дому.

Али једном, много месеци касније паук се нашао далеко од своје куће, у оном крају где је живела корњача. Срео је корњачу на обали језера. Сунчала се.

— Поседи овде на обали а ја ћу се спустити доле и сирмити нешто да поједемо — на то ће корњача.

Склизнула је са обале у воду и заронила до дна где је припремила ручак. Затим је испливала на површину и казала пауку који је нестрпљиво чекао на обали.

— Све је у реду. Ручак је „готов“. Спусти се, па да ручамо.

И корњача је заронила у воду.

Паук је умирао од глади. Скочио је у воду, али је био толико лак да је само клизио по површини. Котрцао се, млатарао ногама, али никако није могао да зарони!

Ускоро је корњача изронила облизујући усне.

ГЛАДНИ ПАУК И КОРЊАЧА

(Бајка из Зајадне Африке)

се ширио са трпезе. — Само сам хтела да ти објасним.

— Добро, добро! Умиј се поново па ћемо се онда прихватити јела.

Корњача је жалосно погледала на трпезу. Јело је већ било до пола поједено а паук је журно грабио остатке.

Опет је похитала на поток. Заграбивши мало воде изручила ју је на ноге. И поново је кренула пауковој кући. Али, сад није ишла стазом већ кроз грмље, по трави. Истина за то јој је требало више времена. И кад се дотегла до куће видела је како паук облизује усне.

— Ах, ала смо се добро најели — рекао је протежући се.

Корњача је... ју. Бил... мир...

— Гле, паук! Далеко си од свога дома — поздрави га корњача. — Можда ћеш пристајати да ручаш са мном?

— Па, такав је обичај. Када се човек налази далеко од свог дома треба га угостити — одговори гладни паук.

— Шта је, зар ниси гладан? — запитала паука. — А ручак је баш укусан — и опет је заронила на дно.

Паук је опет покушао да зарони али му то никако није успевало. Најзад му је на ум пала сјајна мисао. Вратио се

ОРАО

ГОСПОДАР НЕБЕСКИХ ВИСИНА

Године 1782. амерички Конгрес изабрао је беоглавог орла као симбол за грб Сједињених Држава. Против тога гласао је Бенџамин Франклин са малим бројем својих присталица. Напао је орла као кукавицу, свахалицу и лопова. Међутим, он је изгледа слабо познавао ту птицу.

Ниједна друга птица није тако привржена своме дому и породици као орло. Он никад не напушта своје гнездо сем у време парења или кад креће у потрагу за храном. Док највећи број птица напушта своја гнезда пошто им се излегу мали и више се никад не враћа у стара, код орлова то није случај. Истина, они сваке године праве ново гнездо али на темељима старог. И пошто орлови могу дуго да живе то њихово гнездо расте у висину и постаје права тврђава. Када се излегу младунци цело гнездо прекривено је меким перјем. Посматрано из даљине гнездо орла представља праву тврђаву и исто тако симболизује и снагу онога ко у њему станује.

Женка орла снесе два или три јајета. Интересантно да су та јаја врло мала у поређењу са величином птице, обично нису дужа од 6 сантиметара и необично су нежна.

Родитељи ниједног тренутка не остављају јаја сама. Они се наизменично смењују лежећи на њима пуних 35 дана после чега се излегу птићи. Док се мали не излегу, мужјак или женка су у стању да леже непокретни на гнезду више дана. Кад се један родитељ умори, даје знак дру-

гме да га замени. Смена се врши невероватно брзо, за трен ока, а ипак тако пажљиво да се готово никад не дешава да се неко јаје оштети. У случају да оба супружника морају да напусте гнездо, они пажљиво покрију јаја перјем, маховином и лишћем тако да гнездо споља гледано изгледа као напуштено.

Како су младунци исувише мали када се излегу, они морају да проведу доста дуго у гнезду под будним оком и заштитом родитеља. Сем тога, они морају да науче много више од осталих птица и зато њихово „школовање“ траје дуже него код других птица. У почетку им родитељи стављају храну у уста. Касније када мало поодрасту родитељи им практично показују како се, на пример, риба комада и једе. Често им већ следећу рибу дају да је сами пробају а понекад то остављају за мало касније.

Исто онако као што се деца играју играчкама, мали орлићи се забављају у свом гнезду хватајући гранчице које им родитељи бацају или које они добацају једно другом. Они хватају гранчице у кљуун или канце већ према томе шта им родитељи нареду. Пре него што полете из гнезда морају свакодневно да вежбају летење у месту. Родитељи им показују како се слеће и полете са истуреног места које се налази испред гнезда. Та се вежба понавља из дана у дан док је орлићи не савладају. После сваког успелог покушаја они креште и скакућу од радости.

Најзад кад родитељи сма-

трају да су птићи добро научили своју лекцију, долази велики дан полетања. Млади стају на ивици гнезда, они храбрији отискују се први и лете у неизвесност уз будно око родитеља. Деси се и међу њима „кукавица“ којој треба дуже да се одлучи на тако важан корак. При тој одлуци родитељи их храбре али их никад не терају силом да полете. Уместо силе они им просто не дају храну тако да их глад натера да полете.

Први летови се углавном свде на простор у близини гнезда. Али, мало помало младорлови стичу самопоуздање и све се више удаљују од куће у потери за храном. Када напуне годину дана, они се отискују у свет и живе самостално. Почињу да се паре тек кад напуне четири или пет година, али тек пошто су претходно начинили себи дом у коме ће стално живети. Као знак зрелости појављује се код орла бело перје на глави и у репу. Тада њихова крила, која достижу дужину и преко два метра, имају огромну снагу. Најдужа пера на крилу су дуга око 50 сантиметара и орло их може раширити као лезу. Захваљујући тако раширеним крилима он може да лебди сатима а да при томе ниједном не махне крилима.

Тако наоружан орло је господар неба. Пилоти су их сретали на висини између три и четири хиљаде метара. Орло има тако оштар вид да је у стању да види рибу са даљине од 4 километра. Он се са висине од три или четири километра стрмоглављује у

вила јаја орла се сакупљају као неки велики трофеј. Фармери верују да им ове птице краду пилиће и зато пуцају на сваког орла који им дође на домет пушке или у његово гнездо ако на њега негде наиђу. Међутим, чињеница је да се орлови углавном хране рибом, а не живином.

Свако ко види овог достојанственог господара ваздуха, неће га никад заборавити; он или стоји непокретан на врху највишег дрвета где чува стражу да се неко не приближи његовом гнезду у коме се налази женка са малима, или се стрмоглављује страховитом брзином уз ратнички поклич у воду одакле се појављује са пленом у кљууну. Честа је слика: неколико орлова непокретно лебде у ваздуху сатима не машући крилима док полако не ишчезну негде у небеском плаветнилу ношени ваздушном струјом. Последње што се тада види на њима нису њихова моћна крила већ достојанствена белина на њиховој глави која светлуца при сунцу које залази, као снежни врхови удаљених планина.

од шале стиже испуштеном рибом и хвата је у лету. Он такође често воли да се „нашали“ и са рибарима: када они налове доста рибе, довољно је да се само за тренутак окрену и орло се спушта страховитом брзином, граби највећу рибу и пре него што рибари дођу к себи он је већ високо у ваздуху. Због тога га рибари не воле.

Међу највеће непријатеље орла спада човек. Већ веко-

воду и риба је већ у његовом кљууну. Орло лети фантастично брзо и јастреб то добро зна. Кад ухвати рибу и примети орла у близини, он из страха пушта рибу и тражи спас у бекству. Тада орло као

У СВЕТУ МАЈМУНА

У једном зоолошком врту гориле се месецима љутило на чувара слонова само зато што му се он једном подсмевао. Нешто после овог догађаја у кавез с мајмуна стављена је клупа. После неколико дана утврдио је чувар да на клупи недостаје један завртањ; никако тије могао да га пронађе. Прошли су месеци. Једнога дана чувар слонова је ушао случајно у кавез с мајмунама: у истом тренутку црте лица гориле изобличиле су се у гримасу мржње, он је замахнуо и завртањ је пролетео за длаку поред главе чувара слонова. Мајмун је очигледно био зло-

памтило и осветио се за нанету увреду.

Један научник узео је књигу са сликама, стао пред кавез са шимпанзама и почео да је предлаже а затим ју је затворио и пружио једном шимпанзу. Овај је прихватио књигу и са својим друговима у кавезу почео такође да разгледа. Било је интересантно посматрати њихово понашање за то време и реакције на слике. Задивљени покушавали су да дохвате насликав грозд са хартије, на начин уобичајен шимпанзама поздравили су једног саплеменика, који их је гледао са страница књиге, са уживањем су се лупали по трбуху када су угледали

скакавца који за њих представља нарочиту посланицу. Међутим, када су наишли на змију повукли су се у угао кавеза, одакле су се после другог времена једва усудили да изађу.

МОЖЕ ЛИ МАЈМУН ЗАМЕНИТИ ЧОВЕКА У РАДУ

Кад је мајмун у тој мери интелигентан зашто не може да помаже човеку као што то чине коњ, слон и још неке животиње? Познато је да је пре неколико година у Америци пропао покушај да се мајмуни задрже на редовном послу.

Стари Египћани су, изгледа, у том погледу постигли више успеха. У краљевским гробницама човек још и данас може да се диве реље-

фима на којима су приказани лавијани како раде у служби човека. Они сакупљају плодове и уместо да их поједу — лепо их слажу у припремљене корпе.

На неким острвима Малајског архипелага и данас се мајмуни — првенствено врсте макаки — употребљавају за брзање кокосових ораха. Они се пужу од једног плода до другог и сваки пут чекају одређен знак који треба да им каже да ли да плод узaberу или да га оставе да боље сазре.

Уобичајено испитивање интелигенције мајмуна састоји се у овоме: на таваницу се обеси банана а у просторији се без реда разбацају сандуци. Шимпанзе слажу сандуке једне на друге, попију се на њих и дохвате банану, док

гориле прилазе ствари систематски: дуго размишљају, слажу сандуке неспретније него њихови хитри конкуренти — али зато уредније.

Чињеница је да се мајмуни тешко навикавају на користан рад. То ни у ком случају није зато што су глупи већ напротив сувише интелигентни. Њима, наиме, уопште не пада на памет да дозволе да их неко присили на посао који им не причињава задовољство. Тако, бар, сматра један амерички научник који већ дуже време испитује овај проблем.

Утврђено је, да се мајмуни интересују за вредност новца. Американцу др Волфеу пошло је за руком пре неколико година да изведе један јединствен експеримент. Он је конструисао „аутомат за банане“

који је, кад се у њега убаци новац, избацивао по један плод. Поставио је аутомат у кавез шимпанза који не само да су научили да убацију новац и да узимају банане него су схватили да вредност банана одговара вредности новца. Експеримент је поновљен са више животиња. Оне се нису збуниле ни када се поред првог изненада појавио други аутомат који је уместо једне избацивао две банане — оне су своје потребе почеле да подмирују из другог аутомата!

Необично су интересантне индивидуалне разлике које су се убрзо појавиле. Неке шимпанзе су убацивале сав новац који су имале да би добиле што више плодова док су други „трошили“ само један део свога новца а остатак чували.

Уредници листова у рововима и у јуришу, на топовима и у пропаганди, као борци, команданти и комесари. Изводи из совјетске књиге „Новинари у рату“.

Д о рата Цезар Куњиков радио је као новинар у једном московском листу. Од првог дана напада Немачке на Совјетски Савез он учествује у отаџбинском рату: борио се у историјским биткама за ослобођење Ростова на Дону 1941. године и на Таманском полуострву у Црном мору 1942. године. Већ у првим борбама Куњиков се истакао великом храброшћу. Постао је командант јуришног морнаричког одреда, који је пуних седам месеци бранио село Стањичку одбијајући многобројне непријатељске јурише. Њему, који је личним примером подизао морал одреда, приписана је највећа заслуга за ослобођење Новоросијска. Командант Новоросијске поморске базе контраадмирал Холодгаков у свом службеном извештају овако је описао борбе које је водио одред мајора Куњикова:

У ноћи између 3. и 4. фебруара 1943. године јуришни одред мајора Куњикова заузео је обалу на којој су били немачки бункери. Смелим нападом одред је заузео 3 км железничке пруге и село Стањичка, одбио 18 јаких напада и онемогућио непријатељу да одвоји одред од обале и за-

стави напредовање десантних јединица Црвене армије. Мајор Куњиков је сам униш- то батерију немачких тешких топова заједно са њеном послугом, окренуо топове према Немцима и разбио им борбени поредак, који више није могао да се среди...

У овој борби заробљен је и немачки генерал Беме. Када је чуо да је мајор Куњиков новинар, кажу да је рекао:

— Није чудо што трпимо поразе када се и новинари боре.

Мајор Куњиков је за своје подвиге одликован Орденом хероја Совјетског Савеза.

Гестапо трага за уредником

Владимир Степанович Омељанук из Минска, имао је само 20 година када је рат почео. У то време он се налазио у Белостоку где је пошто је завршио студије на Белоруском институту за новинарство радио као уредник обласног листа. Са јединицама Црвене армије повукао се у Минск где се као секретар за пропаганду борио свим средствима штампе против фашизма. Слушао је Радио — Москву, сам састављао вести, информације и чланке са фронта и лепо по улицама.

Од првог дана изласка „Звезде“ немачка обавештајна служба прагала је за илегалном штампарском. Велики број агената је упуно претресао куће. Људи су по улицама хапшени због читања овог листа, али Гестапо и Абвер нису могли да пронађу ни Омељанука, ни штампарују. За то време недалеко од зграде Гестапоа отискивали су се чланци за „Звезду“.

Једног поподнева, док је журио да напише уводник за „Звезду“ Омељанук је приметио да га неко прати. Окренуо се, угледао непријатељске агента и извадио пиштољ, али су га њихови рафали претекли. Срушио се смртно ранен. Другови су наставили дело Омељанука и лист је изашао на време.

Омељанук је за свој новинарски рад у ратним условима проглашен херојем Совјетског Савеза.

Дописник из „Огњене земље“

За новинара Сергеја Александровича Борзенка причало се да је толико храбар да

Орденом хероја Совјетског Савеза. У образложењу је стајало:

„Дописник армијског листа „Застава Отаџбине“ мајор Борзенко искрцао се у ноћи 1. XI 1943. године, са десантним одредом 318 Новоросијске дивизије на обалу Крима. Иако малобројни, они су одмах ступили у борбу. Са мајорима Ковешњиковим и Мошвиновичем лично је учествовао у руковођењу борбом. Када су Немци пошљи у противнапад тенковима и када су се приближили на 100 метара, Борзенко је први бацао бомбе на тенкове и личним примером у борби 19 дана се непрестано тукао с непријатељем и слао ратне извештаје... Да би написао репортажу о диверзијама, мајор Борзенко је у јесен 1942. године провео са диверзантима 3 месеца у позадини непријатеља код Туапсе. Мајора Борзенка запамтили су као неустрашивог диверзанта и у региону Мисхака, у Новоросијску и на Криму.“

Борзенко је био истовремено и борац и храбри ратни новинар. Када му је командант дивизије генерал Гладков уручио Орден Лепњина и Орден златне звезде, рекао му је:

— Честитам ти два пута, као војнику и као новинару!

Реч и оружје у Музеју револуције

Новинар Хусен Андрухајев је имао 21 годину када је пошао у ровове да брани отаџбину. Био је један од уредника армијског листа. У првим борбама код села Дакова у региону Донбаса истакао се као неустрашиви борац, да би одмах после ове борбе постао комесар чете. На Андрухајеву чету је непријатељ три пута вршио узастопне јурише са преко 200 војника, али су сви били одбијени. Немци су у овим напади доводили нове јединице и три пута је комесар Андрухајев био окружен Немцима. Пробрио је све немачке обруре и изашао са својом четом као победник. Иако тешко ранен, успео је да противтенковском бомбом прокрчи пут својој чети. Од своје снајперске пушке се никада није одвајао а био је одличан стрелац.

Борећи се са окупатором Андрухајев је написао последњи ратни извештај својој редакцији и пао у борбама код Донбаса. Одликован је Орденом хероја, а његова снајперска пушка и последњи извештај сачувани су и данас и изложени су у Музеју револуције у Совјетском Савезу, као успомена на бесмртну храброст овог ратног дописника.

НОВИНАРИ У ПРВИМ БОРБЕНИМ РЕДОВИМА

Када је Минск окупран, Омељанук је прешао у илегалност и постао уредник републичког листа „Звезда“, који је излазио на белоруском језику. То су биле прве републичке ратне новине. Први број изишао је 18. маја 1942. године.

Омељануков лист „Звезда“ продирао је у партизанске редове, у куће и многе друге градове, ширећи истину о борбама и о непријатељу. Штампариија је била смештена у десетак кућа те се лист штампао у деловима али је и поред тога уредно излазио. Папир за свој лист Омељанук је „набављао“ из непријатељских складишта.

је јуришао у најжешће окршаје са Немцима да би овековечио ратне ликове бораца. Команданти дивизија су говорили: „Борзенко је за овај чланак скакао у ватру“.

Мајор Борзенко је у ноћи 1. новембра 1943. године, међу првим борцима ступио у борбу за одбрану града Херојска. Нико га није послао у окршаје у којима је остао пуних 19 дана. Под топовским сављима писао је ратне репортаже из „Огњене земље“, како је тада назван град Херојск. За своје подвиге и личну храброст у овим борбама одликован је

Јесте ли већ чули

га...

... при обичном говору човечији глас има ја чину од 0,008 вати, звук кларинета — 0,05 вати, трубе — 0,3 вата,

а бубња 25 вати. Највећи бубњевци су 3.125 пута јачи од људског гласа.

... маркиз Сент Крим, богат и настран француски племић, десет година је из дана у дан шетао париским улицама у кочији иза којих је ишло још 29 празних кочија.

... од свих инсеката најпокретљивија крила има пчела. У једном се

кунду она махне њима и до 2.500 пута.

... име мароканског града Фез значи у ствари „златна лопата“. Године 1149. краљ Идрис је симболично ископао прву грудву земље за темеље будућег града једном златном лопатом.

... због различите силе гравитације човек тежак на Земљи 100 кило

грама, на Месецу би био тежак 16, на Марсу 37, а на Јупитеру 264 килограма.

Пре неколико векова математичари су се заинтересовали за игру коцкицама. „Може ли се играти тако да се увек добије?“ за питали су се. И постепено су се тајне неких хазардних игара почеле откривати. Били су то први кораци у новој науци која израчунава шта се може догодити а може и да се не догоди. Овај део математике назван је теорија вероватности.

Ево најједноставнијег задатка у чијем ће нам решавању помоћи теорија вероватности. Имате на располагању 7 минута а пут до школе траје 10 минута. Из неприлике може да вас спасе само аутобус којим се стиже до школе за 3 минута. Све би било у реду да није једног — али. Наиме, аутобус вози само сваких 12 минута. Како поступити: чекати аутобус или се помирити са закашњењем од 3 минута?

Разуме се ако сте видели да је аутобус управо отишао онда нема смисла чекати другог; пешице ћете пре стићи. Али ако не знате када је прошао претходни аутобус, онда треба рачунати. С једнаким успехом може се претпоставити да ће аутобус одмах стићи као и да ће доћи тек кроз 12 минута. Због тога ћемо као основу од које ћемо поћи узети средњу вредност, — 6 минута. Ако будете чекали аутобус 6 минута закаснићете у школу 2 минута, и стићи ће

те брже него пешице. Додуше, није искључена могућност да закасните и више од 3 минута али постоји нада и да ћете стићи на време.

У пракси је теорија вероватности просто незамењива: она нам помаже и у прогнозирању времена и у одређивању потреба једне земље у, рецимо, производима за прехрану, у одређивању броја аутобуса на појединим линијама или броја телефона у неком бироу за обавештења.

Данас се много говори о разноврсној примени математике. Научници се тек труде да науче електронски мозак да игра шах. „Ако електронску машину научимо да добро игра шах — расућују они — онда ће нам бити лакше да је научимо да саставља најпodesнији ред војње или да решава тешке задатке из економије.“

Има у математици и таквих области које изгледају веома далеко од свакодневног, практичног живота. Једна од њих је топологија. Да бисмо схватили чиме се она бави, обратимо се за помоћ геометрији. Замислите да се пред вама налази један балон за надувавање, један зечин који се исто тако може надувати и један гумени појас за спасавање. Ако је балон начињен од гуме различите густине онда се при надувавању могу доbitи необичне фигуре. На неким местима балона образоваће се испупчења која се даљим дувањем могу претворити у огранке. Ако се густина гуме пажљиво подеси, онда ће се један „огранак“ балона појавити на месту где је код зеча реп, друга два тамо где су уши и тако даље. Видећемо како се лоптасти ба-

лон постепено претвара у зеча. Али, ма колико да се трудимо да на исти овај начин од лоптастог балона добијемо појас за спасавање са отвором у средини — нећемо успети.

Због тога су балон и зеч за надувавање с тачке гледишта топологије исти, а балон и појас за спасавање различити.

Тополошки, преображаји омогућавају да се у знатној мери упрости доказивање многих теорема замењивањем сложених тела и фигура једноставним. Јер, много је сложеније доказивати теорему за фигуру зеча но за лопту (што је балон у ствари по свом облику) чија су својства добро позната.

Из године у годину у математици се појављују нове идеје, нове теорије, нови правци. О свему томе мате-

матичари расправљају на својим конгресима који се редовно одржавају већ 70 година. Последњи међународни конгрес математичара одржан је недавно у Москви. Конгрес је окупио досад највећи број учесника: око 4.000 научника из преко 60 земаља. А на први конгрес, који је био одржан у Цириху, дошло је свега 25 математичара. Један

научник је поводом тога казао у шали да ако се број математичара буде и даље повећавао истим темпом, онда ће се следећи конгрес морати одржати на неком олимпијском стадиону. Јер, уколико више научници продиру у дубине математичких наука утолико расте потреба за новим истраживачима, упорним и преданим свом раду.

ВАЗДУХ НА ПРОДАЈУ

Сви спортисти и навијачи неће имати могућности да оду у Мексико где ће се одржати следеће олимпијске игре. Али, свако ко жели може да за свега три пезоса удахне ваздух из Мексика. Наиме, неки предузимљиви Мексиканци навелико производе и извозе у иностранство конзерве са — мексичким ваздухом.

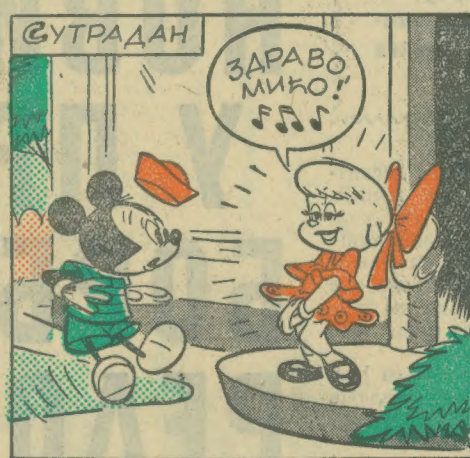
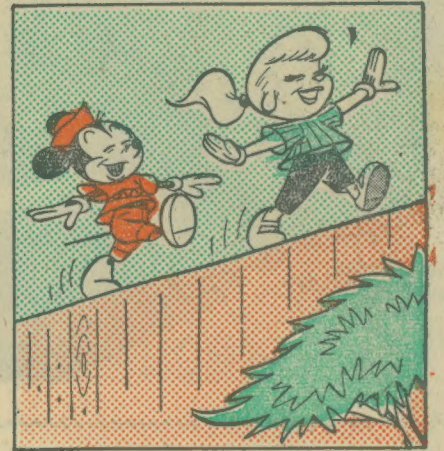
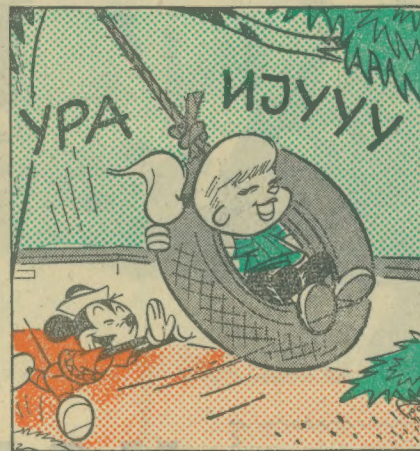

СЛАБА НАДА

Једна америчка ваздухопловна компанија показује необичну бригу за своје путнике који лете преко океана. У „деп“ испред сваког седишта компанија од недавно не ставља само појас за спасавање већ и књижицу „Кратак курс пливања за непливаче“. Кажу да путнике ухвати јежа само кад виде ову књижицу.

WALT
DISNEY

МИКИ

ЏОНИ

ХАЗАРД

ФРЕНК
РОБИН

